

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 4

София, четвъртък, 10 ноемврий

1927 г.

5. заседание

Срѣда, 9 ноемврий 1927 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. 20 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже има нужното число присѣтствуващи, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ народни представители: Йорданъ Абаджиевъ, Еминъ Агушевъ, Любомиръ Айвазовъ, Николай Алексиевъ, Садъкъ Хафузъ Алиевъ, Иванъ Ангеловъ, Ставри Андреевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Христо Баралиевъ, Рангелъ Барбанаковъ, Борисъ Бошковъ, Стефанъ Болджиевъ, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Димитъръ Бързовъ, Ради Василевъ, Добри Витановъ, Никола Владовъ, Димитъръ Гайдаджиевъ, Хюсеинъ Хаджи Галибовъ, Стойчо Георгиевъ, Мехмедали Герай, Димитъръ Гичевъ, Георги Данаиловъ, Стефанъ Димитровъ, Василь Драгановъ, Георги Драгневъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Георги Енчевъ, Борисъ Ецовъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, Станю Златевъ, Димитъръ Зографски, Димитъръ Ивановъ II, Димитъръ Икономовъ, Христо Илиевъ, Иванъ Ингилизовъ, Трифонъ Капитановъ, Левъ Канковъ, Гето Кръстевъ, Кузманъ Куневъ, Иванъ Куртевъ, Несторъ Личевъ, Рашко Маджаровъ, Добри Даневъ Манасиевъ, Димитъръ Мангровъ, Йосифъ Марулевъ, Тончо Мечкарски, Петъръ Миновъ, Константинъ Муравиевъ, Кара-Али Мустафовъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Иванъ X. Николовъ, Кирилъ Ноевъ, Петъръ Панайотовъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Георги Т. Поповъ, Георги Пъчевъ, Николай Савовъ, Мехмедъ Алиевъ Салиевъ, Кирилъ Славовъ, Петко Стайновъ, Таско Стоилковъ, Петъръ Стояновъ, Христо Стояновъ, Желю Тончевъ, Недѣлко Топаловъ, Ангелъ Узуновъ, Иванъ Христовъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Антонъ Ченгелиевъ, Георги Чернооковъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Маринъ Шиваровъ, Георги Юртовъ, Димитъръ Яневъ и Иванъ п. Янчевъ)

Бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

На г. Никола Аретовъ — 1 день;
На г. Ставри Андреевъ — 5 дни;
На г. Христо Илиевъ — 3 дни;
На г. Иванъ Христовъ — 3 дни;
На г. Митю Аврамчовъ — 2 дни;
На г. Рашко Маджаровъ — 3 дни;
На г. Гето Кръстевъ — 3 дни;
На г. Ангелъ Узуновъ — 2 дни;
На г. Николай Савовъ — 2 дни;
На г. Петъръ Стояновъ — 3 дни;
На г. Борисъ Бошковъ — 3 дни;
На г. Кръстю п. Цвѣтковъ — 3 дни;
На г. Стойчо Мошановъ — 2 дни;
На г. Тончо Мечкарски — 3 дни;
На г. Димитъръ Мангровъ — 1 день;
На г. Трифонъ Капитановъ — 2 дни;
На г. Петъръ Миновъ — 2 дни;
На г. Стоянъ Кърлевъ — 1 день;
На г. Георги Пъчевъ — 4 дни;

Народниятъ представитель г. Георги Данаиловъ е поискалъ съ заявление да му се разреши 25 дни отпускъ. Ще питамъ Събранието. Които сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, считанъ отъ 15 октомврий, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Постѣпило е питане отъ ломския народенъ представителъ г. Никола Андреевъ до г. министра на войната, относително случката, станала на 14 октомврий т. г. къмъ 2 ч. презъ нощта, когато е било стреляно отъ военния постъ на ромънския брѣгъ срещу с. Долно-Линяво и е билъ убитъ единъ рибаръ. Това питане ще се изпрати на г. министра на войната, който ще даде своя отговоръ.

Постѣпило е питане отъ сливенския народенъ представителъ г. Добри Димитровъ до г. министра на вътрешнитѣ работи за това, че въ градоветъ Бургазъ, Стара-загора, Татаръ-Пазарджикъ и другаде мѣстнитѣ административни власти не позволили да станатъ събрания на Работническата партия.

Това питане ще се изпрати на съответния министъръ, за да отговори.

Съобщавамъ на Събранието, че е постѣпило искане отъ г. прокурора при Софийския апелативенъ сѣдъ да му се разреши възбуждане на углавно преследване и даване подъ сѣдъ бившия министъръ на земледѣлието и държавнитѣ имоти Александъръ Оббовъ за престѣпление по чл. 431 отъ наказателния законъ.

Това искане ще бѣде пратено на респективната комисия и следъ това ще бѣде докладвано на Събранието.

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, г. министърътъ на народната просвѣта ще отговори на питането на г. Омарчевски.

Има думата народниятъ представитель г. Стоянъ Омарчевски, за да развие питането си.

С. Омарчевски (з): На 20 октомврий бѣхъ отправилъ до министра на народното просвѣщение следното питане: (Чете) „На основание на конституцията като народенъ представителъ и отъ името на земледѣлската парламентарна група питамъ г. министра на народното просвѣщение и, предъ видъ спешността на въпроса, моля веднага да ми бѣде отговорено за следното:

„1. Известно ли ми е, че голѣмъ брой младежи, желаючи да следватъ висше образование, намиратъ затворени вратитѣ за тѣхъ на Държавния университетъ, поради ограниченото число за приемане на студенти въ всички факултети?

„2. Не смѣта ли той за удобно да поиска отъ академическия сѣветъ при Софийския държавенъ университетъ да отмени своята мѣрка за приемането на студенти, особено въ юридическия факултетъ, по успѣхъ, като премахне тия ограничения свършено и бѣдатъ записани да следватъ правни науки всички ония младежи, които желаятъ да стоятъ това?“

Това е моето питане и моля г. министра да ми отговори.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Въ отговоръ на питането на народния представитель г. Омарчевски ще дамъ следнитѣ освѣтления.

Г. Омарчевски, като бившъ министъръ на народното просвѣщение, твърде добре знае, че числото на студен-

титъ въ всѣки факултетъ въ нашия Университетъ се определя, съгласно закона за народното просвѣщение, въ началото на учебната година. Така е било въ миналото, така е и сега, така е било и презъ времето, когато г. Омарчевски е билъ титуляръ на Министерството на народното просвѣщение. Така напр., въ 1922/1923 учебна година числото на студентитѣ въ различнитѣ факултети е било определено отъ Академическия съветъ, решението на който е било одобрено отъ сегашния запитвачъ, г. Омарчевски. Така е било и презъ 1923/1924, 1924/1925 и следующитѣ учебни години до последната учебна година.

Академическия съветъ, когато определя числото на студентитѣ въ различнитѣ факултети, се ръководи отъ нѣколко съображения. На първо мѣсто отъ наличността на помѣщения за различнитѣ факултети, на второ мѣсто отъ наличността на преподавателски персоналъ. Има нѣколко съображения, но предимно сѣ тѣзи, които налагаатъ ограничение числото на студентитѣ въ всѣки факултетъ. И затова именно въ закона за народната просвѣта е дадено право на Академическия съветъ, подъ контрола, разбира се, на съответния министъръ, да определя числото на студентитѣ. Така е постѣпено презъ настоящата учебна година: Академическия съветъ е определилъ числото на студентитѣ въ различнитѣ факултети. Нѣма да изброявамъ поотдѣлно числото на студентитѣ за всѣки факултетъ, но общото число, определено отъ Академическия съветъ, е било 935 души.

На 22 октомврий Академическия съветъ отново се е занималъ, по мое предложение, съ въпроса, тъй като числото на желающитѣ младежи да постѣпятъ въ Университета бѣше извънредно голѣмо и е увеличилъ туй число съ 310 души. Така че днесъ сѣ приети въ Университета 1.245 студенти. Смятамъ, че съ това увеличение числото на студентитѣ въпросътъ е ликвидиранъ и едва ли ще има младежи, които да останатъ незаписани въ нѣкой факултетъ.

Бихъ могълъ да завърша отговора си на питането на г. Омарчевски съ тѣзи нѣколко бележки. Обаче считамъ за неизлишно да дамъ нѣкои данни, за да се види какъ е расло числото на студентитѣ въ нашия Университетъ и заедно съ това да подчертая, че такива ограничения, за каквитѣ се говори отъ запитвача, направени отъ днешната управа на Университета и днешното правителство, не съществуватъ. Така, презъ 1922/1923 учебна година числото на приетитѣ студенти въ Университета е било 858 души за всички факултети; презъ 1924/1925 учебна година — 885 души; презъ 1925/1926 учебна година сѣ били приети 920 студенти, а днесъ сѣ приети 1250 студенти срещу 1387 презъ миналата учебна година. Виждате, следователно, какъвъ скокъ има въ числото на постѣпилитѣ, записани, приети студенти въ нашия Университетъ.

Нѣма да засѣгамъ въпроса, голѣмия въпросъ, който се слага въ нашитѣ обществени срѣди, дали не се налага едно ограничение на числото на студентитѣ въ известни факултети въ зависимостъ не само отъ помѣщенията и преподавателския персоналъ, но и отъ възможността да пласиратъ ония, които свършватъ известни факултети, своя трудъ. Не засѣгамъ, казвамъ, този въпросъ, защото не е обектъ на питането. Но отъ гѣзи данни, въ отговоръ на питането, правя само заключението, че числото на студентитѣ не е ограничавано, че то се определя отъ Академическия съветъ. Веднѣжъ определено, то е увеличено по мое предложение и днесъ достига цифрата 1.250 души. Повече студенти не могатъ да се приематъ, поради липсата на помѣщения и на преподавателски персоналъ. Но, смятамъ, че това число 1.250 напълно задоволява нуждата.

Преди да завърша, не мога да не изтъкна и противоречието, въ което изпада запитвачътъ, народниятъ представителъ г. Омарчевски. Той на времето, като министъръ, е поддържалъ практика, която отговаря и на закона, да се определя числото на студентитѣ отъ Академическия съветъ, а министърътъ да утвърждава това решение на Академическия съветъ. Следователно, г. Омарчевски е билъ за едно ограничение на числото на студентитѣ. Днесъ, въ своето питане той твърди, че числото на студентитѣ не трѣбва да се ограничава, безъ огледъ на практическитѣ неудобства отъ единъ неограниченъ брой студенти. Кога г. Омарчевски е билъ по-правъ, тогава ли, когато, като министъръ е искалъ ограничение броя на студентитѣ, или днесъ като запитвачъ?

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски (з): Г. г. народни представители! Моего питане е отправено на 20 октомврий т. г., а решението на

Академическия съветъ, съ което той измѣня своето първо решение, е отъ 22 октомврий. Това е първото възражение, което прави на г. министра на народното просвѣщение.

Второто възражение, което имамъ да му направя, е туй, че, наистина, азъ съмъ знаелъ условията, при които се приематъ студенти въ Софийския университетъ и съмъ тръгналъ една практика за ограничение броя на студентитѣ. Тия условия съществуватъ и днесъ. Но азъ въ точка втора на моето питане казвамъ: не смѣта ли г. министърътъ на народното просвѣщение за удобно и възможно да поиска отъ Академическия съветъ едно увеличение на оная норма, която съществуваше до 20 октомврий т. г.? Защото, когато азъ отправихъ моето питане на 20 октомврий т. г., още презъ извънредната сесия, имаше едно решение на Академическия съветъ, по силата на което се допускаха само 800 души нови студенти. Следъ моето питане, по чия инициатива, не знамъ — моитѣ сведения говорятъ свършено другоаче — е решено да се приематъ по математика още 40 души нови студенти, въ юридическия факултетъ — още 100 души, по литература — още 80 души, по медицина — още 10, въ агрономическия факултетъ — още 20, въ богословския факултетъ бѣше решено да се приематъ 50, а после приематъ още 70 и т. н. Изобщо, съ решението на Академическия съветъ отъ 22 октомврий, числото на новитѣ студенти е увеличено съ 310. Доколко тия ограничения сѣ въ реда на нѣщата, то е единъ голѣмъ въпросъ, който сега не е време да разискваме. Но питането, което бѣше направено отъ мене на 20 октомврий, отвори вратата на нови 310 души, желаещи да получатъ висша наука.

П. Палиевъ (д. сг): Значи, Вашето питане сега е безпредметно.

С. Омарчевски (з): Когато ти дойдешъ да ми отговаряшъ, тогава ще кажешъ дали е безпредметно или не. — Моето питане е отправено на 20 октомврий и въ него азъ бѣхъ казалъ да ми бѣде отговорено веднага, а не следъ единъ месецъ, щѣло не щѣло, когато се намираме предъ свършенъ фактъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ Н. Найденовъ: Само една бележка има да направя, а тя е, че питането на г. Омарчевски ми е врѣчено следъ 22 октомврий.

С. Омарчевски (з): Азъ не съмъ виновенъ за това.

Министъръ Н. Найденовъ: Следователно, абсолютно никакво влияние не е указало то за увеличение броя на студентитѣ. Най-после, ако допуснемъ, че е упражнило нѣкакво влияние, нека това бѣде заслуга на г. Омарчевски.

С. Омарчевски (з): Не е въпросътъ тукъ за заслуга.

Министъръ Н. Найденовъ: Може би г. Омарчевски затуй да е направилъ питането си, за да си припише нѣкаква заслуга. Но азъ твърдя, че тогава, когато се получи неговото питане въ министерството, Академическия съветъ вече бѣше решилъ да се увеличи броятъ на новитѣ студенти.

Относително увеличения брой на новитѣ студенти ще кажа, че, действително, тѣ сѣ 310 души повече, тъй както и Вие казвате.

Председателствуващъ А. Христовъ: Минимаваме къмъ дневния редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е: **първо четене законопроекта за стоковитѣ борси.**

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Г. г. народни прѣставители! Понеже законопроектътъ е доста обширенъ, ще ви моля да се съгласите да се прочетатъ само мотивитѣ и чл. 1 на законопроекта.

Който сѣ съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Даскаловъ (д. сг): (Прочита мотивитѣ къмъ законопроекта, заглавието му и чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 4)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пѣдаревъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който е предложенъ за разглеждане, въ

своите главни принципи е възприет от две Народни събрания съ различни състави и въ различни епохи. Следователно, азъ смѣтамъ, че по принципѣ, които се прикарватъ въ този законопроектъ, не ще има никакви спорове въ Камарата. А онѣзи нововъведения, които прокарва министерството, сж наложени отъ живота, и ние нѣма, освенъ да бждемъ доволни, че Министерството на търговията и г. министърътъ на търговията сж тъй отзивчиви къмъ нуждитъ на нашата търговия, за да внесатъ тъй бързо измѣнения въ закона, които животътъ налага.

Обаче азъ смѣтамъ, че тѣзи измѣнения все съ нѣщо ще трѣбва да се допълнятъ въ съгласие и съ това, което азъ зная, че се иска отъ Софийската стокова борса. Г. г. народни представители! Животътъ у насъ отъ действието на досегашния законъ е създадъ всички три стокови борси: по една въ Варна и Бургазъ за експортната търговия и една въ София за консомативната търговия.

Стоковата борса въ София се нуждае отъ едно разширение на чл. 2, струва ми се, отъ закона, който опредѣля кой сдѣлки сж борсови, като смѣта, че всѣка сдѣлка за стока, предвидена като борсова стока, която се внася въ София съ вагонъ, трѣбва да се регистрира като борсова стока, за да може да се избѣгватъ сдѣлки, които могатъ да повлияятъ върху ценитъ въ София и да не може стоковата борса да изпълнява дълга си тъй, както тя разбира, че трѣбва да го изпълнява. Г. г. народни представители! Това е нужно не само за търговията; това е нужно и за самата изпълнителна властъ, която ще трѣбва да следи спекулата въ София. Тя ще има вече сигурни данни за ценитъ, които ще послужатъ като основа на нейнитъ решения, да издава нареждания въ тази посока. Парламентарната комисия по Министерството на търговията, промишлеността и труда ще направи добре да се спре върху това искане на Софийската стокова борса, и азъ съмъ убеденъ, че тя ще го възприеме.

Има и друго едно искане: да се разшири компетентността на помирителния съдъ. Г. г. народни представители! Вие разбирате какво голѣмо е значението на тоя помирителенъ съдъ, който се въвежда съ законопроекта. Азъ за себе си смѣтамъ, че това е толкова голѣма помощъ, която се дава на нашата експортна търговия, че последствията много скоро ще се почувствуватъ. Когато нашитъ експортери ще могатъ да се справятъ въ скоро време съ измамнитъ, които се вършатъ спрямо тѣхъ, или съ неизпълнението на задълженията къмъ тѣхъ, и ще могатъ бързо да ликвидиратъ тѣзи спорове, бждете увѣрени, че тогава тѣ ще могатъ не само да си служатъ съ ограничено количество опредѣлени лица, но и ще могатъ да разширятъ повечѣ своитъ сдѣлки и да избѣгнатъ многото посрѣдници. Това ще бжде въ интереса на производителите. Въ законопроекта е предвидено, че когато спорътъ е между членъ и нечленъ на борсата, трѣбва писменото съгласие на двамата, за да бжде компетентенъ съдътъ. Искане има, и азъ смѣтамъ, че това може да бжде възприето отъ парламентарната комисия, компетентността да се простре върху всички сдѣлки, които сж регистрирани като борсови сдѣлки, пъкъ билъ контрагентътъ членъ на борсата или не. Тогава, убеденъ съмъ, сигурността на сдѣлките ще бжде по-голѣма и измамата въ сдѣлките ще бжде по-малка. Това е много необходимо за засилване нашата търговия, особено експортната. Отъ голѣмъ общественъ интересъ е измамитъ, особено въ качеството на стокитъ, да се избѣгватъ. Борсата ще упражнява единъ голѣмъ контролъ чрезъ това, че ще може всички сдѣлки да ги разглежда. Ако борсата успѣе само въ това да се прояви, печалбата ще бжде много голѣма.

Другъ единъ въпросъ се засѣга съ законопроекта. Виждамъ, че въ законопроекта се поставя преграда търговцитъ чужденци да могатъ да бждатъ избрани въ управителнитъ съвети. Дали е вече време това да се направи, не зная. А зная, че въ 1911 г. г. министъръ Теодоровъ измѣни закона, за да могатъ и чужденци да бждатъ избрани въ управителнитъ съвети. Не зная дали сега условията сж такива, че чужденцитъ да могатъ да се отстранятъ отъ управителнитъ съвети. Това комисията ще може да провѣри. Важно е, като се върши търговия у насъ отъ чужденци, да можемъ да използваме поне тѣхната опитностъ и тѣхното умение. Това не е отъ вреда: Азъ обръщамъ внимание на почитаемота парламентарна комисия да се спре върху тоя въпросъ.

Има и другъ единъ въпросъ, че женитъ не могатъ да бждатъ членове на стоковитъ борси. Не зная дали комисията ще се спре на този въпросъ. Азъ смѣтамъ, че коми-

сията трѣбва да помисли дали трѣбва да се прокара това изключение.

Г. г. народни представители! Ако азъ взехъ думата, то не е за да подчертая принципитъ на този законопроектъ — тѣ ще бждатъ приети — но да пожелаая, щото този законопроектъ да послужи, заедно съ другитъ мѣрки на Министерството на търговията, като единъ лостъ за повдигане и за тикане напредъ на нашата търговия. Ние трѣбва да се поздравимъ, че редовната сесия на Камарата започваме съ закони, които засѣгатъ нашето стопанство. Ето единъ законопроектъ, който трѣбва да задоволи особено господата отъ лѣвицата. Тѣ не трѣбва да ни правятъ упрѣкъ, че съ закони ние смѣтаме да премахнемъ стопанската криза. Г. г. народни представители! Съ закони стопанската криза нѣма да се премахне; тя ще се премахне съ общото съдействие на всички ни и най-много на онѣзи, които могатъ да помогнатъ на правителството да установи спокойствие и миръ въ нашата страна. Всички онѣзи, които създаватъ по единъ или другъ начинъ прѣчки на управлението, за да може това спокойствие и този миръ да се установятъ въ страната, работятъ за засилване на стопанската криза и на тѣхъ най-малко се пада отъ тази трибуна да правятъ упрѣки комуто и да било, че има стопанска криза въ нашата страна. И азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че следъ тѣзи опити, които животътъ даде на нашитъ другари отъ онѣзи мѣста тамъ (Сочи крайната лѣвица); следъ онѣзи опити, които ни даде съветска Русия съ своя 10-годишенъ животъ, ако тѣ сж добросъвестни — а азъ не се съмнявамъ, че тѣ сж добросъвестни народни представители въ тази Камера — трѣбва да се постараятъ...

Х. Калайджиевъ (раб): Махнете изключителнитъ закони, дайте амнистия.

Н. Пждаревъ (д. сг): И това ще бжде. — Та казвамъ, г. г. народни представители, ако тѣ сж добросъвестни, а въ това не се съмнявамъ, ще трѣбва да дадатъ всичкото си съдействие да се успокои страната. Не сж нужни такива речи, които само възбуждатъ. И никой отъ насъ не трѣбва да забравя, че каквито и да сж идеитъ, на които ние служимъ, каквито и да сж идеалитъ, които ние преследваме, формата на една политическа властъ, формата на едно управление не е целъ; тя е само срѣдство, чрезъ което може да се постигне едно благоденствие и за отдѣлната личностъ, и за цѣлото общество. И ако вие сте сигурни, че известни действия могатъ да попрѣчатъ, азъ смѣтамъ, че вие ще услужите на страната, като се въздържите отъ тѣхъ.

Г. г. народни представители! Ние всички имаме единъ дългъ: поне да не влошаваме положението на онова общество, на онова гражданство, на плещитъ на което сме се издигнали.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Семерджиевъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вземахъ думата, за да се спра върху нѣкои принципи, на които е легналъ законопроектътъ. Предлаганиятъ законопроектъ цели преди всичко да организира пазара на известни артикули, които сж отъ най-голѣмо значение за нашето национално стопанство. Безспорно е, че ценитъ при свободната търговия сж единъ отъ главнитъ елементи въ цѣлия комплекс на нашата стопанска действителностъ. И безспорно е, че държавата ще трѣбва да се намѣси, за да можемъ ние да получимъ — на базата на търсенето и предлагането — действителнитъ цени, а не цени изкуствени, повлияни, които, като такива, безспорно, ще иматъ само лоши послѣдствия. Този законопроектъ цели именно това: да организира нашитъ пазари. Стоковитъ борси иматъ тази главна стопанска функция, която се отразява по-нататѣкъ на пласмента: да дадатъ възможностъ за срѣщане между продавачи и купувачи на едно опредѣлено мѣсто, кждето ще се улесни пласирането, а сжщо така ще може да се намѣри и сжтинската пазарна цена.

Характерното, обаче, въ тая организация на стоковитъ борси е, че тѣ се създаватъ като организации съ общественъ контролъ. Това е характерното въ предлагания законопроектъ. Безспорно е, че има други стокови борси, въ други държави, кждето общественитъ контролъ не е застъпенъ, кждето самитъ корпорации сж, които контролиратъ. Обаче у насъ — и азъ смѣтамъ, че това е по-добро при нашата действителностъ — държавата по-непо-

срѣдствено се намѣсва въ контрола. У насъ стоковитѣ борси се създаватъ на базата на сервиси отъ общественъ интересъ. Този контролъ се упражнява, както чрезъ специалнитѣ разрешения за отваряне на борситѣ, така сѣщо и чрезъ непосредствения директенъ контролъ отъ страна на агента на държавата.

Законопроектътъ следъ това опредѣля самата организация на стоковитѣ борси. И това, което е новото, въ различие отъ досегашния законъ, то е, че се разширява кръгътъ на борсовата корпорация, т. е. на тѣзи, които могатъ да бждатъ членове на борсата. Този кръгъ сѣга става по-голямъ. Отъ друга страна и сдѣлките, които се котираатъ, сѣ повече. Естествено е, че при това разширяване, нуженъ е и по-голямъ контролъ. Въ това отношение азъ намирамъ за много умѣстни ограниченията, които се искатъ за борсовитѣ посрѣдници, защото тѣ сѣ главнитѣ агенти за борсовитѣ сдѣлки. Тия ограничения засѣгатъ ценза на борсовитѣ посрѣдници. Законопроектътъ, за разлика отъ досегашния законъ, изисква редъ качества отъ борсовитѣ посрѣдници, за компетентностъ и за добра служба. Сѣщо имаме и контролъ чрезъ делегата на държавата.

Обаче, ще кажа и азъ това, което изтъкна г. Пждаревъ: тия принципи, безспорно, сѣ добри; тази организация на стоковитѣ борси е добре поставена, но добритѣ резултати ще зависятъ отъ доброто администриране на бждещитѣ стокови борси. Ако, при администрирането на борситѣ, организиранитѣ контролъ на търговската камара, на държавата, както и на борсовата корпорация бжде ефективенъ, тогава действително ще може въ тѣзи тържища да се котира действителнитѣ пазарни търговски цени и да се направятъ почти невъзможни всички фиктивни сдѣлки, които иматъ за целъ не да намѣрятъ пазарната цена, а да създадатъ изкуствени цени за лични облаги, за лични интереси, защото безспорно е, че такива опити се правятъ. Ако въ този законопроектъ сѣ поставени известни гаранции, то е за да може да се действа противъ възможнитѣ безскрупулозни транзакции и операции. Такива операции, безспорно, винаги се придружаватъ съ акапариране на грамадни количества стоки и съ други маньоври. Въ това отношение въ законопроекта сѣ предвидени доста строги санкции — въ чл. 105 — срещу тѣзи, които се занимаватъ съ фиктивни сдѣлки съ целъ да могатъ да налагатъ изкуствени цени. Този въпросъ е доста важенъ, и азъ смѣтамъ, че съ него би трѣбвало комисията да се занимае въ по-големи подробности. У насъ, общо взето, се е създадо едно убеждение противъ тѣй нареченитѣ фиктивни сдѣлки. А сдѣлките, които сѣ предметъ на борсови операции — както това го има въ не помня кой членъ отъ законопроекта — биватъ или налични, или срочни. Въ срочнитѣ сдѣлки ще има много фиктивни, обаче, не всѣка фиктивна сдѣлка трѣбва да я третираме като спекулативна, защото тия срочни сдѣлки сѣ именно, които регулиратъ често пѣти пазара. И тогава, когато нѣма напливъ на предлагания и търсения, тогава именно въ тази верижна търговия тѣзи срочни сдѣлки ще играятъ ролята на регулаторъ. Затуй, казвамъ, допускайки законопроектътъ тѣзи срочни сдѣлки, той не може да преследва всички фиктивни сдѣлки, но ще трѣбва да отбѣли фиктивната сдѣлка, която се прави съ целъ да налага изкуствени цени, отъ обикновената фиктивна сдѣлка, защото тѣзи, които играятъ на сваляне и качване на ценитѣ, не всѣкога гонятъ такава целъ. Но този въпросъ е на подробности. Законопроектътъ казва „който сключва фиктивни сдѣлки съ целъ да влияе на ценитѣ“, а такива сдѣлки безспорно нѣма да бждатъ изолирани, тѣ ще бждатъ или сѣ акапариране на грамадно количество стоки или ще бждатъ придружени съ разни други прийоми.

Ще се спра за малко и върху специалната юрисдикция, която се създава. Тя е единъ голѣмъ плюсъ въ законопроекта. Смѣтамъ, че втората инстанция, която се създава по сѣщество, по начало е добра, не е нѣкаква спѣнка, но все пакъ ще има редъ формалности. Затуй смѣтамъ, че ще бжде добре да се предвиди, че за спорове само надъ известна сума, значи за по-големи суми, да се отива въ втората инстанция. Всички по-дребни спорове, за по-малки суми, смѣтамъ, че е излишно да отиватъ въ втората инстанция, още повече, че тази материя е доста еднообразна — борсовитѣ операции — и спорнитѣ въпроси ще се решаватъ на базата на една традиция въ борсовия свѣтъ. Затуй бихъ поддържалъ да предвидимъ единъ минимумъ, надъ който спороветѣ да отиватъ въ втората инстанция.

Повдигайки въпроса за бързо правосудие, каквото се налага у насъ, смѣтамъ, че е необходимо да се спремъ и на другъ единъ въпросъ — на въпроса за изпълнителното сѣдопроизводство. Не е достатъчно да имаме изпълнителенъ листъ. У насъ оттогава почватъ трудноститѣ, тѣ сѣ въ самото изпълнение. То е, което спѣва много нашата търговия. Смѣтамъ, че и този въпросъ, който не е свързанъ непосредствено съ законопроекта, ще трѣбва да бжде разрешенъ.

По този начинъ, както е сложенъ законопроектътъ — съ подробноститѣ ще се занимаемъ въ комисията и по техническитѣ въпроси ще изслушаме и лица, които сѣ близки до самата работа — и съ известни подобрения въ него ще имаме действително единъ законъ, който ще може да спомогне за нашето стопанско развитие.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, съ който се занимаваме, не повдига въпроси на политика въ обикновения смисълъ на думата, но повдига голѣмия въпросъ за стопанската политика на страната. И азъ не бихъ взелъ думата, ако смѣтахъ, че въпросътъ за борситѣ е въпросъ самостоятеленъ и несвързанъ съ другитѣ голѣми стопански въпроси. Но следъ думитѣ на г. Пждаревъ, азъ намирамъ за необходимо да взема думата, защото той много намѣсто свърза въпроса за стоковитѣ борси съ голѣмитѣ стопански въпроси въ нашата страна и съ възгледитѣ по тѣхъ.

Законътъ за стоковитѣ борси съществува отъ 1907 г. И макаръ че неговото гласуване тогава да мина незабелязано, но азъ си спомнямъ, че въ стопанскитѣ срѣди неговото създаване се смѣтна за едно действително стопанско събитие. Но законътъ, създаденъ литературно, не можа да се свърже непосредствено съ живота и затова до 1911 г., даже до 1912 г., не можа да се приложи. Независимо отъ това, дойдоха войнитѣ, и прилагането на закона за стоковитѣ и фондови борси започна сѣщински следъ войнитѣ. Задачитѣ на тѣзи борси, стопански да ги нарека, сѣ, безспорно, много голѣми; главната е въ фиксирането на справедливата цена. Справедлива цена въ сѣщностъ не може напълно да съществува. Но, когато се допустне състезание на търсенето и предлагането, при контролъ на държавата, тогава все таки ще се доближимъ до възможната справедлива и истинска цена. Независимо отъ това, въ мотивитѣ на законопроекта сѣ право се посочватъ задачи, много по-широки, отколкото се посочиха тукъ отъ страна на предговорившитѣ. Въ законопроекта се казва, че ние се намираме въ криза на нашия износъ — не буквално така, но съ конкретни думи — сир. създаватъ се редица спѣнки на нашия износъ отъ страна на нѣкои държави. Не зная за кои страни се намекава, но въ всѣки случай, фактъ е, че брашното въ Гърция вече не отива. Фактъ е, отъ друга страна, че тютюнътъ сѣщо така започна да губи своитѣ пазари на Западъ, макаръ че напоследъкъ, благодарение на намалението на самия тютюнъ въ България, ние виждаме събуждане на търсенето на тютюнитѣ у насъ. Въ мотивитѣ, отъ друга страна, се казва, че този въпросъ е свързанъ въобще съ стопанскитѣ условия, че се налага изобщо ревизия на законодателството, свързано съ стопанството и съ външната и вътрешна търговия на страната. Казва се, че въпросътъ за стоковитѣ борси е свързанъ съ интереситѣ на търговцитѣ — експортьори, на консоматоритѣ и на производителитѣ. Всичко това, безъ съмнение, г-да, е вѣрно, и ние бихме могли тогава съ една дума да кажемъ, че, шомъ сме съгласни съ законопроекта по принципъ, най-добре е да се препрати той въ комисията, и тамъ да се занимаемъ съ подробноститѣ. Но понежее има единъ навикъ: при разглеждане на законопроектитѣ на първо четене да се спираме въ Парламента на тѣхнитѣ голѣми недостатѣци, за да може да се спратъ на тѣхъ и въ комисията, заради туй и азъ ще се спра на нѣкои отъ тѣхъ, макаръ че за голѣми недостатѣци въ този законопроектъ не може да става дума, защото съ него сѣ занимавали търговско-индустриалнитѣ камари, занимавали сѣ и съществувалитѣ стокови борси, и всичко, каквото е било възможно въ момента да се направи за подобрение на материята въ този законопроектъ, е направено.

Все пакъ, обаче, азъ намирамъ, че е необходимо въ комисията да се спре вниманието на нѣкои дефиниции. Напр., въ законопроекта се говори, че борсовитѣ сдѣлки могатъ да бждатъ налични и срочни. Спомена се тукъ, че срочнитѣ сдѣлки сѣ фиктивни. Макаръ че това се казва въ преносенъ смисълъ на думата, азъ мисля, че г. Семер-

джиев не би бил противъ, ако би се дала една дефиниция на срочнитъ сдѣлки, за да не се смѣтатъ тѣ за фиктивни, защото никога срочнитъ сдѣлки не може да се идентифицирагъ съ фиктивнитъ. Фиктивнитъ сдѣлки сж наказуеми, тѣ нѣматъ стопанска причина, тѣ гонятъ ясно, строго опредѣлена цель: да се направи една спекула, безъ да съществува нѣкакъвъ обектъ на покупко-продажбата, а срочнитъ сдѣлки сж реални сдѣлки и въ това се отличаватъ отъ фиктивнитъ. Ако въ Парламента може да се направи една грѣшка, разбира се, азъ бихъ казалъ *larsus linguae*, вие можете да си представите какъ тази материя е неяснена и какъ може да се направятъ много голѣми грѣшки въ схващането на срочнитъ сдѣлки — нѣкои да смѣтатъ, че вършатъ срочни сдѣлки, а въ сжщностъ да вършатъ фиктивни сдѣлки — или пъкъ въ наказването на срочнитъ сдѣлки само заради туй, че се тълкува, че срочнитъ сдѣлки сж фиктивни.

Отъ друга страна, въ глава II изрично се казва, че житѣ, на които е разрешено да вършатъ търговия, не могатъ да влизатъ въ корпорацията на борсата. Азъ питамъ: защо? Ако търговскиятъ законъ допуска жената да се занимава съ търговия, само че налага известни условия за това, азъ намирамъ, че нѣма защо да се туря едно такова ограничение въ този специаленъ законопроектъ, който, така или иначе, черпи своята сила, своята дефиниция отъ търговския законъ.

Въ този законопроектъ има една специална глава, именно главата за помирителнитъ борсови сѣдилища. Въ тази глава вие виждате, че се създава не само една нова юрисдикция, но се създава едно сѣдопроизводство, а въ сжщото време се създаватъ и нови случаи на *res judicata*, които не могатъ да се включатъ току тѣй направо въ гражданскитъ закони и въ гражданското сѣдопроизводство. Въобще въ тази глава се е достигнало до едно много голѣмо разширение на материята за сѣдебното разрешаване на спороветъ между търговцитъ, до такава степенъ, че почти всички спорове между търговцитъ могатъ да се включатъ въ тази юрисдикция. Азъ казвамъ, когато се създава една такава нова, специална макаръ, юрисдикция, когато тя се разширява до такава степенъ, би трѣбвало тя да се съгласува съ всички съществуващи закони и особено съ голѣмитъ и органически сѣдебни закони на страната. Азъ не намирамъ, че това съгласуване напълно е направено, не само заради туй, че въ тѣзи сѣдилища нѣма да заседаватъ специалисти сѣдии. Азъ допускамъ, щото въ таква специални сѣдилища, сжщо както и въ сѣдилищата за разрешаването на спороветъ за заплатата на работника, за сѣдии да бждатъ не само специалисти сѣдии, но да бждатъ и хора на корпорацията, специалисти въ самия животъ. Но въ дадения случай вие виждате, че въ първия сѣдъ всичко се свежда само до такива сѣдии. Даже, съ съгласието на самитъ членове, спорътъ може да се разрешава само отъ едно лице, неюристъ. Сжщото е и въ втория сѣдъ. А следъ това вече въпроситъ, не по сжщество, се отнасятъ до Върховния касационенъ сѣдъ.

Изпълнението на решенията сжщо така не е дефинирано въ пълна хармония съ съществуващитъ закони. Въ чл. 99 отъ законопроекта е казано, че „членъ на борсата, който не изпълни доброволно влѣзлото въ законна сила решение на помирителния борсовъ сѣдъ, се наказва дисциплинарно по чл. 10 отъ закона“. Наказването дисциплинарно е друго нѣщо. Ако когато единъ споръ се разгледа въ първа инстанция, въ втора инстанция и въ Върховния касационенъ сѣдъ, то решението, влѣзло въ законна сила, добива сила на нѣщо неатакуемо, става *res judicata*. И азъ казвамъ: може ли въ такъвъ случай санкцията да бжде наказание по чл. 10 отъ закона за борситъ? Отъ друга страна е казано, че ако диспозитивътъ на решението допуска нѣкакво действие, изпълнението става въз основа разпореджанията на председателя на управителния съветъ, чрезъ синдика на борсата. И по този въпросъ сжщо ще трѣбва да бждемъ наясно, защото изпълнението на решенията въ страната става съгласно специалната глава отъ закона за гражданското сѣдопроизводство.

И най-накрая се казва, че тия решения могатъ да се съобщаватъ на окръжнитъ сѣдилища, и окръжнитъ сѣдилища сж длъжни да издаватъ изпълнителни листове. Съгласуването на действията на тия сѣдилища съ окръжнитъ сѣдилища е нѣщо много мжчно и то неминуемо ще трѣбва да стане съ съгласието на Министерството на правосъдието. Г. министърътъ на правосъдието, който трѣбва да прояви много по-голѣмъ интересъ къмъ създаването на тая цѣла нова юрисдикция, знае, безсъмнено, че 320.000 дѣла стоятъ висящи предъ нашитъ сѣдилища. Много сѣжа-

лявамъ, че г. министърътъ не е тукъ, за да чуе, че визирамъ него. Но, наредъ съ тѣзи 320.000 дѣла въ обикновенитъ сѣдилища, вие имъ възлагате издаването на изпълнителнитъ листове и на тѣзи специални сѣдилища. Азъ намирамъ най-малкото, че комисията по Министерството на търговията ще трѣбва да заседава заедно съ комисията по Министерството на правосъдието, що се касае до тази специална глава.

И, за да видите какъ е станало създаването на този законопроектъ изолирано, съ огледъ интереситъ само на съсловието, за което той се касае, ще трѣбва да посоча на глава XI — наказателни разпореджания — въ която се предвиждатъ санкции за фиктивни сдѣлки, за измамливи срѣдства, за регистриране или разпространяване на недействителни цени и пр. Предвижда се наказание съ тъмниченъ затворъ отъ една до три години, съ глоба отъ 20—50 хиляди лева. А вие си припомняте сигурно, че има единъ законъ за ограничение на сѣжпотията въ страната, създаденъ, ако се не лъжа, пакъ отъ днешното правителство. Е добре, този законъ, който бѣше нареченъ „законъ за тонковцитъ“, сжщо се занимава съ тази материя. Въ този законъ се предвиждатъ наказания за извършването на фиктивни сдѣлки, за употребяването на измамливи срѣдства, изобщо за извършването на всички манипулации, съ които се измамва консоматорътъ. Най-малкото трѣбваше, щомъ тѣзи два закони ще бждатъ въ сила едновременно и щомъ се касаятъ за една и сжща материя, да бждатъ сложени въ хармония, още повече, когато предвиждатъ наказания и когато обявяватъ известни действия за престѣпления, въпрѣки наказателния законъ. Защото ще трѣбва да се признае, че въ България това се обърна въ система, на която система ние, социалиститъ, сме съдействували извънредно много, щото вънъ отъ наказателния законъ да се предвиждатъ наказателни санкции, да се опредѣля размѣръ на тъмниченъ затворъ, на грамадни глоби и всичко туй да не бжде въ никаква връзка съ наказателния законъ, особено съ чл. 1 отъ него, въ който изрично е казано, че престѣпления се смѣтатъ онѣзи деяния, които сж изброени въ наказателния законъ.

Г. г. народни представители! Дори ако азъ имахъ да направя всичкитъ тия бележки и да помоля, щото този въпросъ, особено за специалната глава, да се разгледа заедно съ комисията по Министерството на правосъдието, азъ пакъ не бихъ взелъ думата, ако нѣмаше единъ въпросъ много по-сжщественъ, на който искамъ да ви обърна вниманието. Отваряме сесията на Народното събрание съ два законопроекти отъ стопански характеръ: единиятъ за размѣната, и другиятъ за размѣната: единиятъ се касае за малкитъ, другиятъ се касае за голѣмитъ търговци. Утре ще се занимаваме съ другъ единъ въпросъ, който се касае за промишлеността; други день ще се занимаваме съ другъ единъ въпросъ, който се касае за кредита, и т. н. Както виждате, цѣла една система, цѣла една редица отъ голѣми стопански въпроси. Всѣки единъ отъ тия стопански въпроси е разрешенъ изолирано, самостоятелно въ отдѣленъ законопроектъ: никаква връзка въ създаването на тия законопроекти нѣма.

Министъръ Ц. Бобошевски: Връзката е Министерскиятъ съветъ.

И. Януловъ (с. д): Именно това ще кажа. — Мисълта на г. Моллова, нелишена отъ известно основание, е тази: „Не ви трѣбва никаква друга връзка, защото всички тия законопроекти се разглеждатъ въ Министерския съветъ; истинскиятъ стопански съветъ — това е Министерскиятъ съветъ“. Г. министъръ Молловъ никога не би скрилъ да ни каже, че никога, когато се внесѣ единъ законопроектъ въ Министерския съветъ, той не може да се разгледа детайлно. Това само по себе си е така.

Министъръ В. Молловъ: При все туй, винаги се разглеждатъ детайлно.

И. Януловъ (с. д): При внасянето на единъ законопроектъ въ Министерския съветъ никога той не може, при цѣлата тая сложностъ на стопанска материя, да се постави на собственото си мѣсто и да се тури въ хармония съ другитъ голѣми стопански въпроси. И на трето мѣсто, Министерскиятъ съветъ не може да изпълни онѣзи функции, които се изпълняватъ отъ специалисти по дадената материя, а най-главно отъ представителитъ на съсловието, защото тѣ сж свързани, безспорно, съ тия голѣми стопански въпроси, свързани сж не само въ качеството на

хора, които ръководят своите съсловия, защото стоят на начало на професионалните им организации, свързани с не само в качеството си, от друга страна, на компетентни лица, но свързани с и с големите интереси, в кръга на които работят в качеството на производители и консоматори.

И аз казвам, без да възразявам и без да съм там, че това ще се смята като възражение на когото и да било, тая мисъл, че законопроектите, с които ние веднага навлизаме в живота на ХХІІ-то обикновено Народно събрание, бидейки всички от стопански характер, трябва да спрат вниманието ни на една генерална мисъл. А тя е, че и днес няма връзка между тези законопроекти, които третират големите, сложни стопански въпроси.

Резултатът от всичко това може да бъде само плачевен, не само в конкретната мисъл, както аз ви посочвам — че цѐли глави не са съгласувани с законодателството, или отделни глави за санкциите не са съгласувани с съществуващи закони — но може да бъде плачевен по своите резултати и като едно доказателство, че обща стопанска политика в нашата страна няма, не е изработен един голъм общ единствен и единен стопански план; такъв не съществува.

Г. г. народни представители! Необходимо е, още в началото, когато започваме да се занимаваме с първите стопански законопроекти — а след това идат големите — които възбуждат спорове не само в стопанските съсловия, но които възбудиха такива спорове в срѐдата на Министерския съвет, че законопроекти от 1924 г., готови в министерството, стоят, за да се внесат — ще видим в каква форма — в 1927 г., ...

Министър Ц. Бобошевски: Утре ще внесе законопроекта за насърчение мѣстната индустрия. Готов е, напечатан е.

И. Янулов (с. д.): Зная това. ... следствие на разногласия между отделните министри; още в началото, следователно, за да можем да имаме една идея върху ширината на въпроса, аз искам да ви дам за няколко минути една скица върху онѝзи големи стопански и финансови въпроси, които войната и кризата след войната сложиха пред нас. И нека тогава всеки да отговори пред своето съзнание и своята съвест, да каже дали ние турихме известна система в тия въпроси?

Аз не претендирам, че тази скица е моя, защото по един великолепен начин на няколко пъти от различни икономически срѐди в различни журналы — „Слово“, „Мир“ и т. н. — тая скица горе-долу бѣше очертана. И заключението в всички срѐди не е било друго, освен това, че всичките тѣзи въпроси остават все пак, между другото, по тази причина, че са изолирани един от други.

Ние говорим, въпреки всичко това, за стопанско възстановяване на страната. Е добре, ако това стопанско възстановяване на страната е база и на финансовото ѝ заздравяване, и ако в финансово отношение безсъмнено се налагат известни мѣроприятия от съдобносен характер за нашата страна, аз мисля, че съм много прав, като се възползвам от този случай — и особено като се възползвам от хубавите думи на г. Пждарева, мой добър колега, който ни каза, че трябва да погледнем на този законопроект в цѐлата му ширина — да кажа, че ще трябва в връзка с законопроекта всички политически групи в Парламента да ревизират своите схващания, а до голѣма степен и своето нехайство към тая голѣма мисъл — за единство в стопанската политика.

Вземете, напр., земеделския въпрос, по който страдаме от голѣмо наводнение на реформи, които реформи даже в самия си източник не са свързани една с друга. Въпросът за усъвършенстване начините за обработване и за засѣване на земята, за наторяване и наводняване, за въвеждане на машини, за комасацията и маса още други въпроси, по които се приготвяха законопроекти, за които твърде често се съобщава в пресата — всички тия въпроси не само стоят изолирани в Министерството на земледѣлието, но много пъти срещу тях се създава фронт в собствената срѐда на болшинството, което би трябвало да ги подкрепи или отхвърли. Голѣмата част от тях са неправилни, неясно разрешени, въмкнати е в тях твърде много индивидуализъм. Вземете голѣмите въпроси за изследване на природните богатства в нашата страна и за организиране добиването и преработването им и вие ще

видите, че и там се намираме още в периода на сензациите. Казвам туй, без да искам да виня когото и да било. Аз не правя упрек за онзи ентусиазъм, с който Министерството на търговията се впусна, още при първото съобщение за открити богатства, да иска кредити.

Министър Ц. Бобошевски: Никога не съм давал такива съобщения.

И. Янулов (с. д.): Въ всеки случай дават се съобщения за кредити за изследване природните богатства в България.

Министър Ц. Бобошевски: Нищо подобно. По мое нареждане нищо не е съобщавано.

И. Янулов (с. д.): Г. министре! От това, което казвам, не бива да се сърдите. Аз съмтам, че този ентусиазъм не би попрѣчил на онзи реализъм, за който аз педирам. Обаче, този реализъм е необходим преди всичко, за да можем да говорим действително за изследването на голѣмите природни, особено минерални, богатства в нашата страна.

Веднага след туй минаваме на въпроса за занаятчийството. Вие виждате, че голѣмият занаятчийски въпрос, особено сега, когато в Парламента има една занаятчийска група, стои открит. Хората се събират на конференции, изработват резолюции, говорят за модернизиране на производството, говорят за евтин кредит, за организация, за кооперации и т. н. Но по всички тѣзи въпроси — и това е чудното — ние в Парламента се ожесточаваме и скарваме, когато тѣ са въпроси, по които мѣчно би могло да има спорове освен тогава, когато има голѣми принципиални такива, изхождайки от класовите различия, доколкото по въпроса съществуват такива. Вземете въпроса за индустрията. Там не е само въпросът, за който споменах, за насърчението на мѣстната индустрия, по който имаме голѣми грѣх, че законопроекта — и там Министерството на търговията е право — го държим висящ в продължение на две-три години. Но има голѣми въпроси за размяната, с един от които се занимаваме сега, а завчера се занимахме с друг такъв. Пред нас е голѣмият въпрос за вътрешния пазар.

Г. г. народни представители! Ние изпращаме много често хора в чужбина: изпратихме нашия добър другар г. Семерджиев в Бразилия, изпращаме и други; не зная дали изпратихме човѣк в Стокхолм на международната конференция на търговските камари. Навред днес се повдига голѣмият въпрос за засилване на вътрешните пазари. Г. Семерджиев иде от Америка. Сигурно му е направило впечатление, че в Америка се е стигнало до парадокс — господарите, работодателите, да настояват най-енергично за увеличаване на работническите заплати.

Г. Семерджиев (д. сг.): Работниците чрез своите синдикати поддържат фабрикантите.

И. Янулов (с. д.): То се разбира само по себе си, тогава работниците се явяват в съюз с фабрикантите.

Г. Семерджиев (д. сг.): Няма съсловни борби.

И. Янулов (с. д.): Защо в този момент, след като при голѣмите стачки за по-големи работнически заплати се употребява артилерия, се води една борба от самите работодатели за увеличаване на работническите заплати? Затуй защото хората дойдоха до голѣмата мисъл за организиране на вътрешния си пазар. У нас, вън от този голѣм въпрос, има и въпрос за организиране на външни пазари. Особено нас ни интересува този въпрос много повече, защото ние сме земеделска страна. Е добре, ние всеки момент, г. г. народни представители, се намираме изправени пред голѣмата опасност да изгубим нашите външни пазари. Ние ги губим един по един: на юг губим Гърция, а на запад — голѣмите пазари на тютюн. И аз мисля, че много малко се върши в това отношение, за да стигнем до една система, до един план за закрепване на нашите външни пазари.

Сѣщо така, на десето мѣсто, ние се намираме изправени пред голѣмия въпрос за изработването на търговските договори. Този въпрос се приготвя, без съмнение, но всичко това си остава пак изолирано. Така е

и съ голѣмия въпросъ за организацията и новитѣ насоки на кооперативното движение въ България. А кооперативитѣ, г-да, държатъ вече нѣколко милиарда лева и сѣ единъ много голѣмъ факторъ за регулиране на ценитѣ. Азъ не знамъ дали кооперативитѣ не ще спомогнатъ за регулиране на ценитѣ на дребно, безъ съмнение, по-добре, отколкото биха спомогнали да регулиратъ ценитѣ на едро тия голѣми стопански борси, създавани отъ насъ. По този въпросъ не сѣмо че мненията сѣ най-различни, но и хора близки до управлението се намиратъ въ решителни борби и противоречия.

Ако ние вземемъ голѣмия въпросъ за желѣзнопътнитѣ съобщения, за воднитѣ съобщения, за пристанищата; ако не пропуснемъ голѣмия въпросъ за търговския балансъ, за пасивното сѣдло и т. н., ние ще видимъ, че и въ тѣзи области въпроситѣ си стоятъ неразрешени и изолирани единъ отъ другъ. Ако минемъ на паричния въпросъ, ще видимъ, че както девизния монополъ на Народната банка, тъй сѣщо и организацията на тази банка, ние ги оставаме въ голѣма зависимостъ отъ събития и фактори, които сѣ възятъ отъ нашата воля — нѣщо, което е отъ сѣдбоносно значение за България. Не би трѣбвало да достигае до това положение, щото въпросътъ за Българската народна банка и въпросътъ за нашата монета да се разрешаватъ по този начинъ.

Сѣщо така е и съ въпроса за концесиитѣ, който, припомняте си, преди две години бѣше издигнатъ въ единъ отъ решаващо значение въпросъ, като центъръ на стопанската политика въ нашата страна. И отъ този въпросъ почти нищо не излѣзе. Свържете тия въпроси съ реформирането на данѣчната система, съ голѣмия фискаленъ въпросъ и съ бюджетнитѣ дефицити; съ въпроса за излаза на Бѣло море, именно съ специфичнитѣ клаузи въ договоритѣ за миръ въ връзка съ този излазъ и въ връзка съ репарациитѣ, които презъ 1933—1934 г. вече ще клонятъ къмъ вноската отъ единъ милиардъ и триста милиона лева. Вие слушате, отъ друга страна, тъй оптимистически заявления тукъ въ Парламента, че ние ще свършимъ безъ дефицити, а четете други съобщения въ пресата. Ако имаше единство въ стопанския планъ и една връзка между фискалната политика и стопанската политика, тия различия не би ги имало. Нѣкои отъ оптимистическитѣ заявления тукъ въ Парламента не се оправдаха.

Въ едно съобщение на в. „Слово“ се казва изрично, че ние имаме единъ дефицитъ отъ единъ милиардъ лева, и че този дефицитъ ще бѣде покритъ отъ новия заемъ, който ще се сключи. Азъ мисля, че това е едно съобщение неофициално. Азъ следихъ дали то ще се опровергае, но не се опроверга. Въ всѣки случай, ако имаше единство, както азъ казвамъ, въ финансовата и стопанска политика, такова положение не би дошло, защото никогашъ ние не бихме могли, при една ясностъ на нашата финансова и стопанска мисль, да поддържаме, че единъ милиардъ лева отъ заема, който ще сключимъ, ще отиде за покриване на дефицититѣ на нашия бюджетъ. Ако ние свържемъ тѣзи голѣми стопански въпроси съ други въпроси, поведѣгани и разглеждани въ нашия Парламентъ — съ голѣмия въпросъ за чиновническата армия отъ 120.000 души, намалена отъ Сговора на 119.000 души, съ страшния въпросъ за образованието, за умствения пролетариатъ и съ голѣмата морална криза, въ основата на която лежи не само безработицата, но изобщо разколебането на всички устои въ нашата страна — ще видимъ, че действително живѣемъ и се движимъ въ една безпѣтица. И азъ си казвамъ: чакъ тогава ние ще разумѣемъ една мисль, изказана не отъ нѣкой социалдемократъ, а изказана въ заключителната глава на онѣзи шестъ тома отъ принципитѣ на политическата икономия на Шмолера. Шмолеръ изрично казва: „Всички финансиста и икономисти, които смѣтатъ, че финансовитѣ и икономическитѣ въпроси се разрешаватъ само отъ финансови и икономически фактори, тѣ грѣшатъ. Обществено развитие, включително стопанското и финансовото развитие, сѣ резултати на общото социално правово — той притуря — „религиозно, морално и икономическо развитие. Ако вие“, казва, „не поставите въ центъра човѣка съ цѣлата негова деятельность, вие ще бѣдете винаги на погрѣшенъ пътъ въ собственитѣ си схващания и работи“.

Тази мисль на Шмолера, безспорно, иде да подкрепи и мисльта за създаването на единъ стопански планъ въ нашата страна, и не само за създаването на единъ стопански планъ, но и за свързването на този стопански планъ съ всичкитѣ други социални и морални въпроси. Иначе, г-да, ние рискуваме — ще ви моля да схванете много точно

моята мисль и да не ме смѣтате врагъ на парламентаризма — иначе, казвамъ, ние рискуваме съ нашата действителностъ да се наредимъ на страната на онѣзи, които сѣ врагове на парламентаризма. Защо? Защото ние изцѣло даваме доказателства, че Парламентътъ не е способенъ да разреши голѣмитѣ стопански въпроси. И азъ бѣхъ изненаданъ завчера, когато бѣхъ въ срѣдата на занаятчий — еснафи, много отъ тѣхъ вчерашни социалисти, а нѣкои отъ тѣхъ може би и сега сѣ такива. Тѣ ми казаха — знаете ли какво? — „Много добре стана въ Италия.“ Азъ започнахъ да ги гледамъ очудено и ги попитахъ: но защо? — „Много добре“, казватъ, „стана въ Италия, ще образуватъ едно народно събрание отъ хора, които разбиратъ въпроситѣ, а не като въ нашия Парламентъ, събрали се адвокати, разискватъ по стопански въпроси, не четатъ дори законопроектитѣ — тѣ не свързватъ единъ законопроектъ съ другитѣ законопроекти“. Азъ съмъ сигуренъ, че настоящиятъ законопроектъ е проученъ, прощудиренъ отъ всички най-внимателно: Това е безспорно. Г-да! Не само въ срѣдата на тѣй нареченитѣ фашисти — както ние тукъ отъ лѣво казваме — но въ душата на българския народъ ние създаваме това убеждение, въ главата на лѣвицата дори създаваме тази мисль, и когато тя ви говори откровенно, безъ да подозира, тя ви казва нѣщо, което е ножъ, забитъ въ гърдитѣ на парламентаризма. Тѣй както върви тази работа — сто вече ще празнуваме 10-годишнината отъ създаването на договора за миръ, съ траурни знамена, само по себе си се разбира — ние виждаме, че стопанската криза въ нашата страна още не е разрешена, виждаме много пъти да се говорятъ и дори решаватъ абсурди и несъобразности въ Парламента.

Г. г. народни представители! За да свърша, азъ искамъ да притуря къмъ своитѣ аргументи и онѣзи най-прѣсни доказателства въ България, които идатъ въ подкрепа на тази не моя, а обща въ страната, голѣма мисль, да повикате да ви съдействуватъ съ своитѣ съвети и опитностъ самитѣ съсловия въ страната. Това ще ви подпомогне не само да не достигнете до компрометиране на парламентаризма, но това ще ви улесни много. За доказателство азъ нѣма да посоча, че даже въ Турция напоследъкъ се създаде върховенъ стопански съветъ, възъ отъ всички други страни, за които съмъ ималъ случай тукъ да говоря. Азъ ще ви кажа, че веднага следъ станалитѣ дебати въ конференцитѣ на занаятчийтѣ, въ връзка съ тѣхъ до известна степенъ, се явиха въ най-голѣмитѣ и мѣрдави вестници на Демократическия съговоръ, въ в. „Слово“ и въ в. „Миръ“, извънредно добре аргументирани статии, въ които се казва не само че е време, но късно време е вече, и следователно трѣбва да се бърза всѣки единъ часъ за създаването на такъвъ единъ върховенъ стопански съветъ. Изрично се казва: първо, този върховенъ стопански съветъ не бива да бѣде една комисия, каквато бѣше въ 1923 г.; второ, този върховенъ стопански съветъ не бива да бѣде единъ събоъ отъ парламентарнитѣ комисии по министерствата на Търговията, Финанситѣ, Желѣзницитѣ и т. н.; трето, този стопански съветъ не бива да бѣде самиятъ Министерски съветъ, както се заяви отъ страна на г. Молловъ и отъ страна на г. Маджаровъ. Не отказвамъ, че мисльта на г. Молловъ и на г. Маджаровъ е сериозна. Г. Маджаровъ въ своитѣ статии казва: „Ако Министерскиятъ съветъ нѣма единъ финансовъ и стопански планъ, не може да му помогне никакъвъ съветъ на компетентни и на специалисти“. Тая мисль е много права. Азъ допускамъ, че Министерскиятъ съветъ се мѣчи да си създаде единъ финансовъ и стопански планъ. Но ако та и следъ създаването на този стопански планъ имаме единъ съветъ на компетенцията и опитността, той ще помогне извънредно много. Азъ нѣма да цитирамъ тия статии въ двата вестника.

Въ връзка съ това азъ искамъ да ви кажа мнението си по голѣмия въпросъ, който е сложенъ сега на разрешение не само въ Парламента, но и възъ отъ Парламента, и отъ разрешението на който зависи сѣдбата не само на политиката на правителството, а зависи и сѣдбата на Парламента, зависи сѣдбата на България — въпросътъ за улеснението ни съ възънешъ кредитъ за стопанското възстановяване на страната и за финансовото ѝ издравяване. По въпроса за възънешъ кредитъ президентътъ на германската федерация на индустрията е изразилъ следната мисль завчера на едно събрание въ Франкфуртъ на Майнъ предъ индустриалцитѣ. Той имъ е казалъ: „Азъ изпитвамъ голѣми безпокойства, когато се внасятъ чужди капитали въ Германия, не защото съмъ противъ, но защото възъншитѣ кредити често се упо-

трѣбватъ за цели на консомацията, било индустриална, било държавна. Спомняте си, че вече азъ говорихъ, какво единъ милиардъ лева дефицитъ щѣлъ да бѣде покритъ отъ външенъ заемъ. Това азъ не го търдя, безсѣмнено, и не би трѣбвало да стане. По-нататъкъ президентътъ на германската федерация на индустриата казва: „Външнитѣ заеми често се пласиратъ въ дългосрочни вътрешни, малки или голѣми, заеми, което въ всѣки случай е една опасностъ“. Въ много интересния прегледъ, който дава дирекцията на Дисконто Гезелшафтъ въ Берлинъ, въ който по единъ страненъ за насъ, българитѣ, начинъ, се описватъ работитѣ съвършено обективно, се посочва голѣмата опасностъ отъ онова лѣкарство, на което ние днесъ сме се спрѣли въ България и което смѣтаме, че може да разреши всички стопански и финансови въпроси въ нашата страна — внасянето на кредити отъ странство — заемъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Въ Германия се ревизираха и прибѣгнаха пакъ къмъ заеми. Дори Дойче банкъ напоследътъ сключи грамаденъ заемъ отъ 25 милиона долари.

И. Януловъ (с. д): Не го отказвамъ, но Вие нищо ново не ми казвате.

Въ този прегледъ на Дисконто Гезелшафтъ, който е известенъ на г. министра на финанситѣ, се пледира, че трѣбва да се засили внасянето на чужди капитали въ Германия, но тамъ биятъ камбаната за едно: не влагайте тия чужди капитали въ постройки, не влагайте тия чужди капитали въ консомация, било държавна или частна, защото тогава нѣма да се постигне съ тѣхъ целта, която се гони — стопанското заздравяване — тѣ ще влияятъ пасивно върху търговския баланс и по този начинъ ще се засили финансовата и стопанска криза въ страната. Азъ мисля, че не е чужда тази мисль на г. министра на финанситѣ, който нѣколко пѣти подчерта — съвършено противно на писаното напоследъкъ въ вестникитѣ — че заемътъ, който ще се сключи, е единъ възстановителенъ заемъ за нашето стопанство, че той нѣма да бѣде употребенъ за покриване на дефицити, че той ще бѣде използванъ изключително за стопанското възстановяване отъ една страна, и отъ друга — за финансовото заздравяване.

Обаче, г. г. народни представители, нѣма да излиземъ никога отъ тази голѣма финансова криза, безъ да разрешимъ — както въ всички страни се схваща и както се подчерта това и въ Стопанската конференция въ Женева — голѣмия стопански въпросъ. А този голѣмъ стопански въпросъ съ инатъ, съ индивидуализъмъ, съ отдръпни инициативи, съревнования, било на племена, било на партии, било на личности нѣма да се разреши. Азъ апелирамъ къмъ правителството. Азъ смѣтамъ, че, ако това нѣщо не се направи отъ правителството, дълго е на Народното събрание още презъ есенъта да вземе инициатива за създаването на съответния институтъ и на съответния планъ, въ изработването на който да взематъ участие съсловията съ своята опитностъ и съ своето желание да сътрудничатъ, изразено въ резолюциитѣ на търговскитѣ камари, резолюциитѣ на конгреситѣ: занаятчийски, търговски, индустриаленъ, работнически и т. н., изразено въ мненията на всички политически мѣже, изразено въ статията на г. Ляпчева, два месеца преди да стане министъръ-председателъ, че този въпросъ не бива да слѣзе отъ дебатитѣ на Икономическото дружество, а то се разбира изобщо, че не бива да се смѣкне отъ дебатитѣ въ нашия животъ, безъ да добие едно сполучливо разрешение. Азъ намирамъ, че създаването на единъ такъвъ стопански съветъ, въ който всички тия законопроекти предварително да бждатъ разглеждани, формулирани, съгласувани, и не само това, а въ който всички тия законопроекти да бждатъ турени въ връзка съ единъ голѣмъ стопански и финансовъ планъ, е една въпиюща необходимостъ.

И не мога да се въздържа най-накрая да не кажа, че много отъ голѣмитѣ стопански, финансови и политически грѣшки въ нашата страна можеха да бждатъ избѣгнати, ако бѣше възприета тази мисль, която ние проповѣдваме много отдавна и която е усвоена и усъвършенствувана въ много страни на западъ. Почти нѣма страна на западъ, въ която да не съществува такъвъ общъ стопански съветъ. Азъ казвамъ, че щѣха да се избѣгнатъ много отъ станалитѣ всестранни грѣшки въ нашата страна, ако тая мисль още въ 1920/21 г. бѣше усвоена. Тогава земледѣлското правителство се противопостави на тази мисль. И когато тая мисль, носена отъ лицата, които взеха властта въ 1923 г., бѣше близо дотамъ, щото тя да добие животъ въ нашата страна, тя се изроди въ създаването на нѣкаква си

комисия, може да се каже, отъ нѣколко лица, чиновници или пъкъ други близки до правителството, които да даватъ съветъ на самото правителство. И съ това съдействието на съсловията не можа да бѣде реализирано чрезъ тази комисия. Вследствие на това пъкъ, вие виждате тази комисия да съществува въ продължение на 1924 г. и следъ това сама по себе си да заглѣхне, безъ нѣкои дори да подозиратъ нейното съществуване. Ако ние бѣхме създали тогава единъ истински стопански съветъ, отъ земледѣлци, индустриалци, занаятчии и работници; ако ние тогава не бѣхме извършили грѣшката съ износа на нашето жито; ако ние не бѣхме извършили въследствие голѣмитѣ грѣшки съ концеситѣ, съ увеличаването на бюджетитѣ, вмѣсто съкращаването имъ; ако всѣки единъ отъ министритѣ тогава не се стараеше да доведе до максимумъ живота на министерството си и да внася все нови и нови законопроекти; ако имаше съгласие въ действията на министритѣ; ако имаше съгласие между действията на правителството и тия на стопанскитѣ и финансови фактори въ страната, несъмнено е, че много отъ голѣмитѣ стопански и финансови загуби въ нашата страна щѣха да се избѣгнатъ; несъмнено е, че ние не бихме дошли до положението днесъ да казваме: та кой ни е кривъ, когато сме изхарчили 7 милиарда лева за строежъ, безъ да сме имали пари? Несъмнено е, че ние не бихме дошли до положението днесъ да казваме, че при сѣденитѣ суми въ размѣръ на нѣколко стотици милиони лева за изплащане на стари дългове, валоризирани, ще бждатъ изплатени отъ новия възстановителенъ стопански заемъ; несъмнено е, че ние не бихме дошли до положението да казваме, че дефицитътъ, който въ края на 1925—1927 г. се създава — макаръ да се предполага, че бюджетътъ за 1927/1928 г. ще свърши съ излишѣкъ, но тоя излишѣкъ ще се погълне отъ другитѣ бюджети, и въ края на крайщата ще остане дефицитъ — ще бѣде покритъ отъ единъ възстановителенъ заемъ. Ако отъ този възстановителенъ заемъ, съ който вие ще покриете дефицита, съ който вие ще изплащате стари дългове — външни и вътрешни — съ който ще подпомогнете за настаняването на бѣжанцитѣ — смѣтайки, че отпуснатиятъ заемъ за бѣжанцитѣ е недостатъченъ — ви оставатъ, следъ като впишете въ бюджета известна сума за лихви и погашения, 20—30%, които ще употребите за повдигане на производството, литами ви...

Министъръ В. Молловъ: Вие смѣсвате толкова много въпроси! Какво да Ви отговоря? И бѣжански заемъ, и възстановителенъ заемъ, и стопански заемъ, и финансовъ заемъ! Това не може да бѣде.

И. Януловъ (с. д): Г. Молловъ! Опитайте се да разберете моята мисль.

Министъръ В. Молловъ: Азъ се опитахъ и много се мъчихъ да я разбера, но не можахъ да я разбера.

И. Януловъ (с. д): Много съжалявамъ, че не можете да я разберете. Азъ предполагамъ, че тази моя мисль е много ясна.

Министъръ В. Молловъ: Вашата мисль е една — искате стопански съветъ.

И. Януловъ (с. д): Именно, и за тая мисль Вие затваряте душата си.

Министъръ В. Молловъ: Не. Азъ затварямъ моята кесия за тази Ваша мисль. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

И. Януловъ (с. д): Г. министре! Вие затваряте Вашата кесия, защото смѣтате, че за стопанския съветъ ще трѣбватъ разноси. Вие по-добре затворете. Вашата кесия за онѣзи грамадни разходи, на които се спрѣхъ сега. Затворете Вашата кесия за плащането на онѣзи валоризирани задължения, съ които ни свързахте. Затворете Вашата кесия за увеличения Вашъ бюджетъ на 7 милиарда, съ всичкитѣ други милиарди по фондовѣтѣ и т. н. Но недейте ми казва, г. министре, че Вие затваряте кесията за разноси за единъ стопански съветъ. За този стопански съветъ всичкитѣ съсловия Ви заявяватъ — и азъ цитирамъ тѣхната резолюция — че тѣ не желаятъ нито една стотинка за издрѣжката на този стопански съветъ. И азъ, безъ да бжда задълженъ отъ когото и да било, мога да Ви кажа, че въ всички резолюции взети отъ стопански кор-

порации и дружества изрично се подчертава, че тѣ не желаятъ да бръкнатъ въ Вашата кесия за този стопански съветъ. Вадете Вашата кесия отъ други, но не отъ тия съветовия. Азъ не искамъ нито да Ви дразня, нито да смѣтате, че Ви възразявамъ. Моята мисль, г. Молловъ, Вие много добре я схващате. Защо азъ начертахъ тази скица? Начертахъ я, за да видите, че народното стопанство и финанси се движатъ, искаме, не искаме, въ една голѣма мъгла; начертахъ я, за да не бждемъ въ своитѣ речи оптимисти, а утре въ живота да бждемъ на пътя на песимизма, на огорчението и на отчаянието.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Петковъ.

П. Петковъ (зан): Г. г. народни представители! Нѣмаше да взема думата по законопроекта, ако въ него не се застъпваше сѣдбата на една категория занаятчи. Въ чл. 2 алинея трета отъ законопроекта се предвижда да се регистриратъ така сѣщо покупко-продажбитѣ, които сѣ за повече отъ 30 хиляди лева. Онѣзи, които ще подпаднатъ подъ това постановление, сѣ и тѣзи, които търгуватъ съ хранителни продукти, въ това число и съ брашно. А кой не знае, че хлѣбаритѣ всѣка седмица харчатъ по 30—40 торби брашно за своитѣ фурни? Това ще рече всѣка седмица хлѣбаритѣ-занаятчи да бждатъ изпращани въ стоковата борса, за да регистриратъ своитѣ покупко-продажби. Съ това, независимо отъ разтаканията на тия занаятчи, създаватъ се и излишни разходи не само за купувачитѣ хлѣбари, а и за консоматоритѣ, на които тѣ ще продаватъ своитѣ произведения.

Ето защо азъ моля, при разглеждането на законопроекта въ комисията, да се има предъ видъ да се увеличи тази сума 30 хиляди лева на равностойността на 10 тона или на единъ вагонъ храни; или споредъ това, както днесъ струва житото, 7 л. килограмъ, тази сума да се увеличи поне на 70 хиляди лева. По този начинъ дребнитѣ хлѣбари ще се освободятъ отъ разтакане за регистририране на тѣхнитѣ сѣлки.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Иванъ Бешковъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се спра на това, което се каза отъ преждеговорившитѣ г. г. Пждаревъ, Семерджиевъ, Януловъ и др. Нѣкои нововѣдения въ законопроекта, каквото е вмѣшаванството на държавата, сѣ действително належащи и идатъ тѣкмо навреме, като се иматъ предъ видъ нашитѣ нрави и нашата действителност. Добре е, отъ друга страна, че се увеличава цензътъ на борсовитѣ посрѣдници. Обаче най-сжщественото, споредъ мене, въ този законопроектъ е разширението компетентността на помирителния сждъ при борситѣ. Въ законопроекта е казано, че помирителниятъ сждъ разрешава спороветъ за покупко-продажби на борсови артикули между членове, а пъкъ между членове и не-членове само когато сжществува договоръ за тая целъ въ писмена форма. Обаче, г-да, забележката къмъ чл. 72 въ сжщностъ отмѣня, така да се каже, онова разширение на дейността на помирителния сждъ при борситѣ, за което се говори въ мотивитѣ къмъ законопроекта. За да можемъ действително да имаме едно разширение на дейността и компетентността на борсовия помирителенъ сждъ, ние трѣбва да се откажемъ отъ забележката къмъ чл. 72 и да приемемъ една редакция въ смисълъ, че борсовиятъ помирителенъ сждъ задължително разглежда всички спорове по сѣлки съ борсови артикули, които сѣ регистрирани въ борсата.

Г. г. народни представители! По този въпросъ искамъ да спра вниманието ви върху друго едно обстоятелство, което не се изтъкна отъ преждеговорившитѣ. Стоковитѣ борси у насъ и навсѣкѣ сѣ тържища, кждето се изнася по-голѣма частъ отъ производството на земледѣлцитѣ производители, главно зърненитѣ храни. Тѣ сѣ тържища, кждето се опредѣля и цената на зърненото производство въ дадена страна. И когато е въпросъ за тия стокови борси, безспорно е, че тѣ сѣ отъ много голѣмо значение за производителното земледѣлско население въ страната. Отъ организацията и отъ дейността на тия борси ще зависи до голѣма степенъ и довѣрието, което производителнитѣ слоеве въ тая страна ще иматъ къмъ борситѣ. Организацията на стоковитѣ борси, така както се предлага съ настоящия законопроектъ, е незадоволителна, въ смисълъ, че въ борсо-

витѣ корпорации, както и въ помирителния сждъ не е застъпено чрезъ свой представителъ земледѣлското производително население.

Тукъ азъ бихъ се спрѣлъ да обърна вниманието ви върху едно мѣроприятие, което ние би трѣбвало чакъ по-скоро да създадемъ у насъ, именно земледѣлскитѣ камари, които въ други страни, много по-малко отъ насъ земледѣлски, отдавна сѣ въведени и вършатъ своята работа. Въпросътъ за тѣзи земледѣлски камари е належащъ и ако ние имаме такива, азъ бихъ пледиралъ, щото като членове въ управителния съветъ на борситѣ и въ помирителния сждъ да влизатъ и представители на земледѣлското производително съсловие. Азъ бихъ пледиралъ дори днесъ, макаръ че нѣма земледѣлски камари, които като общественъ институтъ да даватъ свои представители...

И. Януловъ (с. д): Сжществува законъ за земледѣлскитѣ камари, но не се прилага.

Министъръ Ц. Бобошевски: Законътъ е отъ 1912 г., създаденъ отъ покойния Гешовъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Азъ бихъ желалъ тоя законъ да се приложи, да се създадатъ земледѣлски камари и въ тия стокови борси, които изнасятъ артикулитѣ на земледѣлцитѣ производители, да има представители на последнитѣ. Азъ бихъ желалъ въ управителния съветъ на стоковитѣ борси да има представители на Общия съюзъ на земледѣлскитѣ кооперации или на друга земледѣлска кооперативна централа. Въ всѣки случай, земледѣлското производително население трѣбва да бжде застъпено въ борситѣ. Защото, г-да, нека призная — не е грѣхъ — че въ земледѣлското производително население и въ маса търговци експортѣри на зърнени храни — не говоря за търговцитѣ на борсата — сжществува едно голѣмо недвѣрие по отношение на борситѣ и на онова, което се върши въ тѣхъ. Не искамъ да хвърля упрѣкъ, че тамъ контролъ липсва, че тамъ се вършатъ голѣми спекули и беззакония. Азъ констатирамъ единъ фактъ, че въ земледѣлското производително население и въ износителитѣ на зърнени храни има едно недвѣрие къмъ борситѣ въ Варна и Бургазъ. За да може да изчезне това недвѣрие и да се замѣсти съ едно голѣмо довѣрие къмъ борситѣ, за да може да се направлява правилно износътъ, да не остава впечатлението, че въ борситѣ се спекулира съ ценитѣ на хранитѣ, че ценитѣ се държатъ изкуствено ниско, когато става, напр., масовъ износъ на зърнени храни, главно на царевица, налага се една реорганизация на борситѣ, въ смисълъ, въ тѣхъ да има не единъ, а повече представители на земледѣлското производително население. Не зная какъвъ модусъ би се намѣрилъ, за да може производителътъ-земледѣлецъ да участвува съ свои представители въ борсата, обаче така, както се организиратъ борситѣ споредъ този законопроектъ, менъ ми се струва, че тѣ не ще отговорятъ на нуждитѣ на нашето земледѣлско производително население, че довѣрието къмъ тѣхъ нѣма да се възстанови и че, следователно, тѣ не ще бждатъ достатъчно полезни за народа.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Стефановъ.

С. Стефановъ (д): Г. г. народни представители! По внесения законопроектъ нищо противъ не може да се каже по сжществу. Той нѣма такава голѣмо стопанско значение, каквото искатъ да му придадатъ. Съ този законопроектъ се създава една администрация отъ стопански характеръ. Азъ считамъ, че този законопроектъ е една необходимостъ, изпълва една празнота. Повече нѣма какво да кажа по него.

Взехъ думата по настоящия законопроектъ не за да хвърля единъ по-широкъ погледъ върху всички въпроси отъ финансовъ и стопански характеръ, които тревожатъ страната, а за да подчертая важността на въпроса, повдигнатъ отъ г. Янулова, за създаване висшъ стопански съветъ. По този въпросъ ние, демократитѣ, сме на сжщото становище, на което е г. Януловъ. Азъ съжалявамъ, че повдигането на този въпросъ се посрещне не тъй сериозно, както би трѣбвало да се посрещне. Или трупътъ на България финансово и стопански е здравъ и нѣма нужда отъ лѣкуване, или е боленъ и има нужда отъ сериозно лѣкуване. Пакъ, по който се разглеждатъ стопанскитѣ проблеми — най-напредъ отъ респективното министерство и Министерския съветъ и после отъ Камарата — не дава възможностъ за едно предварително обстойно обсъждане и приготвяне

на една стопанска програма или планъ, за да може да се избѣгнатъ известни тежки последици, каквито настѣпватъ отъ нѣкои действия. Това може да стане съ единъ специаленъ институтъ, какъвто ни се предлага отъ г. Януловъ.

Имамъ да направя само една бележка по законопроекта. Нужно е за тѣзи институти, които създаваме, да запазимъ по-голямъ авторитетъ. Азъ имамъ едно опасение, създадено въ мене отъ нашия животъ. Всѣки единъ градъ и всѣко едно село иска да има всичко онова, което има въ другъ градъ или въ друго село. Водимъ отъ тѣзи съображения, азъ правя предложение и моля г. министра да го възприеме, да се предвидятъ въ закона мѣстата, където ще се създадатъ стокови борси. Стопанската конструкция на България ни е позната и можемъ да преценимъ въ кои центрове трѣбва да се създадатъ стокови борси. Не трѣбва да се създаватъ стоковитѣ борси съ министерски постановления. Дали трѣбва да ги създадемъ въ всѣки окръженъ центъръ или само въ известни центрове, където нѣкои култури отъ нашето производство сж съ по-голямо значение — този въпросъ може да бѣде обсъденъ въ комисията. Азъ моля да бждатъ предвидени борситѣ въ самия законопроектъ, защото, иначе, отъ практика зная, ще започнатъ ходатайства и депутации да дохождатъ. Ако съ министерски постановления се създаватъ борситѣ, ще понижимъ тѣхния авторитетъ и значение.

Добри пожелания се изказаха отъ г. Пѣдаревъ.

Колкото за опасенията, които се изнесоха, азъ не съмъ отъ тѣзи, които се страхуватъ, че могатъ да настѣпятъ.

Срочнитѣ спекулативни сдѣлки ще съществуватъ докато свѣтъ свѣтува; съ никакви законни положения не можемъ да ги ограничимъ. Веднѣжъ има срочни сдѣлки, тѣ ще бждатъ спекулативни, доколкото нѣма да бждатъ ограничени отъ условията въ момента, въ който тѣ се вършатъ. Това е самата истина. Не съмъ отъ онѣзи, които смѣтатъ, че съ законъ бихме могли да ограничимъ свършено спекулативнитѣ сдѣлки. Въ комисията бихме могли да направимъ всички поправки, които ще направятъ закона по-ефикасенъ.

Следователно, това, за което азъ вземахъ думата, е да подчертая, че въпросътъ, който повдига г. Януловъ, за създаването на единъ стопански съветъ, е единъ въпросъ отъ абсолютна държавна необходимостъ.

Министъръ В. Молловъ: Тукъ ли му е мѣстото да се повдига този сериозенъ въпросъ?

С. Стефановъ (д): Не му е тукъ мѣстото, но искамъ само да подчертая въпроса.

Министъръ В. Молловъ: Щомъ така се повдига, така се и отговаря.

С. Стефановъ (д): Азъ сподѣлямъ мнението на г. Януловъ. При другъ случай ще си кажа думата по него.

Второто предложение, което правя, е: да бждатъ предвидени въ самия законъ пунктчетъ, въ които ще се учредятъ стокови борси.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ц. Бобошевски: Г. г. народни представители! Съ настоящия законопроектъ ние идемъ да урегулируме една отъ най-важнитѣ стопански дейности въ нашата страна, а именно размѣната. Къмъ редицата закони, които създадохме, за да засилимъ нашето производство, ние идемъ съ настоящия законопроектъ да обезпечимъ на това производство едно правилно пласиране. Тази е целта, която преследваме. Имаме законодателство по тая материя за стоковитѣ и за фондовитѣ борси. Още въ 1907 г. тогавашниятъ министъръ на финанситѣ, Паяковъ, създаде законъ за борситѣ. Но поради единъ много същественъ недѣжъ — въ него не се предвидѣха необходимитѣ срѣдства, ресурси, за издрѣжката на тия отъ грамадно значение за стопанския развой на страната институции — тоя законъ остана въ désuétude. Въ 1911 г. покойниятъ Теодоръ Теодоровъ взема инициативата и създаде едно действително модерно законодателство, което, обаче, вследствие на създаденитѣ следъ войнитѣ условия, не отговаря вече за днешния моментъ. Яви се нуждата отъ едно измѣнение на това законодателство и изземването на тая материя отъ Министерството на финанситѣ и придаването ѝ къмъ Министерството на търговията, въ обсега на което е, както вътрешната, така и външната търговия; да не зависи то въ своитѣ инициативи отъ Министерството на финанситѣ, а да има

една по-свободна рѣзка. Съ този законопроектъ ние цѣлимъ именно това изземване, за да може Министерството на търговията, когато види, че нуждитѣ налагатъ известни измѣнения или допълнения въ закона за урегулиране на тая материя, да ги направи. То е на мнение, че трѣбва да станатъ съществени измѣнения и поради друга една причина — че много важни въпроси по закона отъ 1911 г. бѣха оставени да бждатъ регламентирани чрезъ правилницитѣ на борситѣ, и това докара противоречие въ практиката, както на Варненската, така и на Бургазката борси, както е, напр., по въпроса за общитѣ събрания на борсовитѣ корпорации, които не се регламентираха въ закона, а всѣка борса бѣше оставена свободна сама да регламентира тази важна материя. А тая материя е отъ голямо значение, защото тамъ се взематъ действително най-важнитѣ рѣшения досяжещо външната търговия.

Тѣй сжщо по отношение бюджетитѣ на борситѣ не бѣха предвидени положения въ самия законъ. Не бѣше предвиденъ провѣрителенъ съветъ, който въ края на годината да провѣррява финансовитѣ операции на борситѣ. Не бѣше уреденъ достатъчно въпросътъ и за надзора на борсата, който надзоръ въ днешнитѣ времена трѣбва да бѣде чувствително засиленъ и санкциитѣ за онѣзи, които искатъ да спекулиратъ съ ценитѣ на предметитѣ, които сж обектъ на нашата външна търговия, трѣбване да бждатъ направени по-строги. Опредѣлянето начина за регистрирането въ стоковитѣ борси е една нужда въпиюща въ настоящия моментъ, когато всички наши усилия по отношение на онова, което съставлява обектъ на нашата експортна търговия, трѣбва да бждатъ насочени така, че да докараме работата дотамъ, щото тази търговия да се механизира въ смисълъ, че личното въздействие, манипулациитѣ на отдѣлнитѣ личности да бждатъ парализирани и сведени до нула. Това е модерното схващане, модерната концепция, която въ всички страни предоминира въ настоящия моментъ, а именно, че онова, което съставлява главниятъ обектъ на експортната търговия на една държава, да бѣде освободено отъ личното влияние и въздействие на отдѣлни търговецъ, да бѣде регламентирано по такъвъ начинъ, че механически да се опредѣлятъ ценитѣ, които да отговарятъ на едно действително предлагане и на едно действително търсене, а така сжщо да се създаде контролъ и върху качеството на артикулитѣ, за да не се посегне на репутацията на дадена търговия въ дадена държава.

Това сж двата важни мотиви, които ни накараха да внесемъ този законопроектъ, за да сведемъ работата дотамъ, че търговията съ нашитѣ брашна, съ нашитѣ зърнени храни и съ други предмети, които ще влѣзатъ въ листата на предметитѣ, обектъ на борсови операции, да бѣде освободена отъ личнитѣ въздействия и манипулации на отдѣлни търговецъ. Тамъ, поради естеството на тѣзи сдѣлки, че тѣ се вършатъ въ единъ широкъ мащабъ, че предлаганията и търсенията сж масови, се дохожда автоматически до едно изравняване на ценитѣ, които цени отговарятъ действително на това предлагане и търсене. Отъ друга страна, чрезъ контрола, който се упражнява, да може да се опредѣли на какви качества трѣбва да отговарятъ предметитѣ, за да бждатъ допуснати да се котира на борсата. Това постигне ли се, ние ще принесемъ голяма полза за самия производител, за да не бѣде излаганъ при тѣзи важни сдѣлки, а да знае, че въ борсата въ всѣки моментъ ще намѣри действителната стойностъ на своето произведение, на предметитѣ, който предлага, защото тѣзи предмети, както сме ги предвидили въ законопроекта, сж предмети общонародни и ценитѣ имъ сж почти опредѣлени.

Това сж били главнитѣ ни мотиви, за да създадемъ този законопроектъ.

Но има и другъ единъ мотивъ. Г-да! Не единъ пътъ е имало оплакване въ министерството, че нашиятъ главенъ артикулъ брашното съдържа малко повече влага или недостатъчно глутенъ. Такова брашно е било позволено да бѣде котирано на известни наши борси. Изнесено е въ Гърция, най-добриятъ пазаръ на нашитѣ брашна, и тамъ го намиратъ за неотговаряше на изискванията на тамошната консумация. Ние сме имали случай, когато за десетки милионъ лева наше брашно е стояло въ пристанищата на Гърция и въ края на крайщата търговцитѣ сж ликвидирали съ една чувствителна загуба. За да не става това, въ законопроекта е прокарано, че управителниятъ съветъ на борсата е който ще опредѣля точно условията, на които трѣбва да отговори една стока, за да се запазятъ не само личнитѣ интереси на експортторитѣ-търговци, но и доброто име, репутацията на българскитѣ произведения въ създаденитѣ пазари.

Законопроектът, въ стремлението си да създаде контрола, прави едно голямо нововъведение, именно, че ще се регистрират от борсата не само онѝзи сдѣлки, които се извършват въ помѣщенieto на борсата, но и онѝзи по-големи сдѣлки, които се извършват вън въ размѣръ повече отъ 30 хиляди лева. Само малките сдѣлки не се регистриратъ, за да не се посегне на свободата на производителя, на неговитѣ отношения съ по-малките търговци.

Ние увеличаваме членоветѣ на борсовитѣ корпорации, като за действителнитѣ членове запазваме известни права на избирателностъ и избираемостъ. Управителниятъ съветъ подъ контрола на общото събрание може да приеме и спомогателни членове, на които търговията съ даденъ борсовъ артикулъ не е единствена професия, а добавъчно занятие. Ние подлагаме спомогателнитѣ членове на сѣщитѣ морални и законни задължения, на които подлагаме действителнитѣ членове, за да не ставатъ онѝзи спекули, за които всички говорихте. Тукъ се повдига единъ въпросъ, който е билъ дебатиранъ обстойно и въ 1907 г., и въ 1911 г., именно въпросътъ дали да се създадатъ въ България стокови борси само за налични операции, или борси, въ които да се допускатъ и операции à terme или à livrè. Тогава всички сѣ приели, че една стокова борса не може да бѣде само борса за налични операции, че тя по своето естество е като фондовата. На единъ търговецъ е необходимо въ известенъ моментъ за нуждитѣ на неговата търговия да се снабди съ известни дивизи по еди-какъвъ курсъ и съ огледъ на този курсъ отива и закупува тия дивизи. Сѣщото е и по отношение на стоковитѣ борси, защото тамъ се предлагатъ артикули, които иматъ сезонни пазари, като напр., брашно, жито, тютюнъ, кафе, оризъ и т. н. Ние не можемъ да откажете на единъ търговецъ, който иска да се запаси съ известни стоки въ даденъ моментъ презъ годината, да извърши една борсова сдѣлка à terme. Въ цѣлия свѣтъ има само една единствена борса, кждето ставатъ налични сдѣлки, и то само съ ценни книжа — това е борсата въ Нью-Йоркъ. Въ никоя друга страна нѣма борси, които да се занимаватъ само съ налични операции. Може да има, както въ Германия, борси специално за отдѣлни артикули, напр., за кафе и т. н. Но защото има спекуляция, да забранимъ сдѣлките à livrè, това, г-да, не може да става. Ако има хора, които спекулиратъ съ à la hausse, à la baisse, продавачи — съ понижението на ценитѣ и купувачи — съ повишението на ценитѣ, има хора, които не отъ съображение да спекулиратъ, а отъ съображение да се запастъ съ известни количества стоки, които иматъ само сезонно котиране, сключватъ операции à terme и затова тия сдѣлки ние не можемъ да ги изключимъ. Но, за да не позволимъ спекуляция съ стокитѣ отъ първа необходимостъ, ние предвиждаме много строги санкции. Азъ мисля, че трѣбваше да получимъ похвалата на г. Янулова, че увеличаваме санкцията отъ 1 до 3 години тъмниченъ затворъ. Въ законопроекта е казано, че трѣбва да се съблюдаютъ всички традиции, добритѣ нрави и правилницитѣ, които цѣлятъ едно нивелиране на ценитѣ, които да отговарятъ на действителното предлагане и търсене. Ония, които по нѣкакъвъ начинъ ще спекулиратъ и ще си служатъ съ хитрини, съ измамливи срдѣства и т. н., ще попадатъ подъ преследването на сѣдебната властъ, която всѣкога ще може да прецени дали дадена търговска сдѣлка е една сдѣлка à terme или една сдѣлка, която преследва едно спекулиране съ повдигане и понижението на ценитѣ. Това е достатъчна гаранция, че ние нѣма да попаднемъ въ грѣшка, г-да. Ще позволимъ да сѣществуватъ тѣзи два вида сдѣлки и ще оставимъ суверенно на сѣдебната властъ да преценява конкретнo за всѣки единъ случай, дали се касае за една действителна сдѣлка à terme или за една сдѣлка спекулативна, която гони само реализирането на печалби, безъ да се има намѣрение да се купуватъ стокитѣ въ действителностъ или пъкъ да се продаватъ. Има въ закона за фондовитѣ борси всевъзможни начини, за да се париратъ тѣзи работи, и ние сме ги имали предъ видъ. И въ това отношение само ще установимъ едно положение, което сѣществувало по цѣль свѣтъ, а нѣма да направимъ едно изключение, което никжде да го нѣма.

Едно по-сериозно нововъведение въ стоковитѣ борси е това, че ние премахваме данъчнитѣ цензове за членство въ борсовитѣ корпорации. Достатъчно е да се занимавашъ съ известенъ родъ търговия, безъ да плащашъ определенъ данъкъ, за да можешъ да бѣдешъ членъ на тази корпорация.

По отношение на служебнитѣ лица увеличаваме ценза за стоковитѣ било посрѣдници, било секретари, било други служебни лица и го изравняваме съ този на сѣщитѣ служебни лица въ фондовитѣ борси, като смѣтаме, че стоко-

вата търговия е не по-малко важна, отколкото фондовата търговия, и затова нѣма никакво основание служебнитѣ лица да бѣдатъ различно третирани. Еднакви трѣбва да бѣдатъ цензоветѣ, както за чиновницитѣ въ стоковитѣ борси, така и за онѝзи въ фондовитѣ борси.

Друго нововъведение, г-да, създаваме по отношение на юрисдикцията: подобряваме качествено помирителнитѣ сѣдилища, а създаваме така сѣщо и една втора инстанция. Не бива тамъ, кждето интереситѣ сѣ доста големи, защото само сдѣлки надъ 30 хиляди лева могатъ да бѣдатъ предметъ на третиране въ стоковитѣ борси, да оставяме да се издава едно окончателно и безвъзвратно решение отъ една инстанция. Пакъ запазвайки чисто професионалния характеръ на тѣзи специални сѣдилища, пакъ изхождайки отъ съображението, че търговията въ цѣлия свѣтъ има свои собствени юрисдикции, които нѣматъ нищо общо съ формалистиката на обикновенитѣ сѣдилища, както е за всички търговски сдѣлки въ Франция, кждето има специални сѣдилища, и както има специални сѣдилища тоже и въ Германия, ние предвиждаме една втора инстанция, съ която, при сѣдѣствието и на сѣдебната властъ, която сѣщо така дава членове въ тѣзи помирителни камари, да може да става единъ контролъ на решенията. Азъ бихъ се съгласилъ съ бележката, която г. Семерджиевъ направи тукъ, само споретъ за суми надъ единъ определенъ минимумъ да отиватъ по апелъ въ втора инстанция. Това ще направимъ въ комисията, ако можемъ да се съгласимъ върху единъ минимумъ, да туримъ единъ предѣлъ, да направимъ едно ограничение за споретѣ, произхождащи било по изпълнението, било поради други нѣкои нарушения, които могатъ да отиватъ по апелъ. Ние сме предвидѣли и касиране на общо основание на онѝзи решения, които не сѣ съобразни нито съ законитѣ и правилницитѣ, нито съ добритѣ нрави, нито съ традициитѣ на борситѣ, особено съ традициитѣ, които играятъ голѣма, важна роля особено въ стоковитѣ борси, и затова и тѣ трѣбва да бѣдатъ вземани подъ внимание така, както и правилницитѣ.

Правимъ и друго едно нововъведение и по този начинъ изравняваме практиката на двѣтѣ наши сѣществувачи стокови борси — Варненската и Бургаската. Въ Варна, напр., борсовитѣ посрѣдници, по силата на една неправилна практика, могатъ да се организиратъ въ синдикати, това имъ е позволено. Тѣ могатъ да правятъ и съдружия и да сключватъ сдѣлки отъ името и за смѣтка на съдружието — нѣщо, което не бива да става съ огледъ на всички онѝзи ограничения, които правимъ, щото борсовитѣ посрѣдникъ да остане само единъ посрѣдникъ между купувача и продавача, той да не може подъ никаква форма да злоупотрѣбва съ своето официално положение или да държи смѣтка за нѣкои корпоративни интереси, а да се грижи само за интереситѣ на този, който му е поръчалъ сдѣлката — купувачъ или продавачъ — и така да може да изиграе онази важна роля на посрѣдникъ, който ще изпълнява добросъвестно своя дългъ.

Поради тия съображения намъ се наложи да забранимъ тия съюзявания на борсовитѣ посрѣдници, за да не спекулиратъ, поради особеното положение, което засматъ, и поради това, че тѣ всѣкога сѣ най-добре информирани и могатъ да правятъ злоупотрѣбления. А като ги ограничимъ по такъвъ начинъ, тия злоупотрѣбления ще бѣдатъ изключени.

И други нѣкои нововъведения се правятъ, г-да. Но всичко онова, което е разумно, ние съ удоволствие ще го възприемемъ и ще направимъ ретушитѣ.

Мисля, че нѣма да бѣде зле да отговоря съ нѣколко думи на г. Янулова, който повдигна голѣмия въпросъ за създаване стопански съветъ и който каза, че нѣма връзка въ мѣроприятията на разнитѣ министерства, че ние нѣмаме една определена стопанска политика, че нѣмаме единъ определенъ стопански планъ, че ние импровизирано създаваме законопроектитѣ и ги прокарваме тукъ, въ Камарата, безъ да държимъ смѣтка за връзката помежду имъ. И другъ пътъ, при разглеждането и на други въпроси тукъ, въ Камарата, както и въ комисията по Министерството на търговията, ние сме имали случаи да чуемъ г. Янулова да пледира за създаването на единъ такъвъ специаленъ стопански съветъ. Г-да! Азъ мога да заявя, че колкото се отнася до мѣроприятията, изхождащи отъ Министерството на търговията, ние всѣкога сме взимали подъ внимание компетентното мнение на онѝзи институции, които по силата на сѣществувачитѣ наши закони сѣ признати за компетентни, и винаги сме ги канили да даватъ своитѣ мнения по всѣки единъ въпросъ отъ стопански характеръ, преди той да бѣде поставенъ на разглеждане въ Камарата. Искамъ да кажа

за търговско-промишлените занаятчийски камари, които действително съчетават представителството на интересите на три стопански съсловия. Съ какво основание могат да се оплакват г. г. занаятчийци в своя конгрес, че те са игнорирани, когато с големата реформа, която ние направихме още в 1924 г., ние създадохме трипартидната индустриално-търговско-занаятчийска камара, за да пресъчета в основните борби за превземането на тия камари и да ги превърнем в една стопанска организация, където всяко едно от съсловията ще избира своите представители и където всяко съсловие ще има да промишлява само за своите интереси — занаятчийците в една група, търговците в друга група и в трета група индустриалците? В тия камари всяко съсловие промишлява поотделно за себе си и само по общите въпроси те се събират в общи събрания, за да се чуят противните мнения на тия три различни фактори въ нашия стопански живот. Такъв закон съществува. Но, г-да, вземете и законопроектът за амбулантната търговия — един закон, който регулира размяната; и по него ние тоже взехме мнението на респективните съсловия. Можете ли вие да кажете, че ние тук сме работили слепешката, без да чуем мнението на компетентните лица?

Г. Марков (з. в): Вие не сте разбрали мисълта на г. Янулов. Той говори въобще за създаването на един стопански съвет.

Министър Ц. Бобошевски: Ако е въпрос за връзка между отделните законопроекти, които ние внасяме, ако е въпрос за нашата стопанска политика, не един път тук, в Камарата, ние сме декларирали, че нашата стопанска политика е политиката на икономическа солидарност. Ние сме се стремели да създадем условия за развитието на всички ония стопански фактори, които творят и създават ценности в България; ние сме се стремели да не бъдем едностранчиви въ това отношение, и след като създадем условия за развитието на стопанските фактори, ние сме се стремели да потърсим и начините за урегулиране на размяната, начините за обезпечаване на правилното регулиране на продуктите, било за размяна вътре въ страната, било за размяна навън. Това е в две думи нашата стопанска политика. Аз не мога да ви говоря за другите министерства. Ние не претендираме, че трябва да бъдем само една земеделска страна, че трябва да останем като една страна, която да експортира само своите сурови продукти въ странство и после да внася сжитите въ преработен вид. Ние, макар че сме една страна, състояща се въ болшинството си от земледълци, трябва да се стремим да създадем на плещите на тая земеделска България и една национална индустрия, за да можем да развием и да модернизирате земледелието и да запазим за страната онези милиарди, които изнасяме въ чужбина за чуждестранни произведения. Всичко тук, в България, трябва да се произвежда. И ако въ всички времена това се е налагало, днес, въ този момент, това е една императивна повеля. И заради това въ редицата закони, които сме създали за всички стопански съсловия у нас — и за земледълци, и за търговци, и за занаятчи, и за индустриалци — ние навсякъде отиваме съ една последователност към тази икономическа солидарност. Това, което ние сме направили за занаятчийците съ редица закони, като закона за организиране и подпомагане на занаятите и т. н.; ...

Ц. Табаков (зан): Този закон създава само задължения за занаятчийците.

Министър Ц. Бобошевски: ... това, което ние направихме за допускането на занаятчийците въ търговско-индустриалните камари; това, което ние направихме за регулиране амбулантната търговия; това, което ние днес правим съ този законопроект; това, което утре ще направим съ закона за насърчение местната индустрия — това е една дейтелност на Министерството на търговията, промишлеността и труда, съ която целим да повдигнем стопанските фактори, да им обезпечим по-добри условия и да дадем един тласък на тяхната дейност. Да разцътим стопанската дейтелност въ нашата страна, да подпомогнем не само индустриалците, занаятчийците и търговците, но и земледълците — това е нашата политика.

Какъв смисъл има, г-да, да създаваме сега една нова организация, или подобна на тая, която съществува въ Германия, когато ние имаме организация, въ която съ пред-

ставени производителните съсловия? Г. министър-председателят ще вземе, може би, думата и ще ви каже за съдбата на стопанския съвет въ Германия, който се създаде там след вълненията на спартакистите, като един душник, за да се каже, че държавата върши нещо. Или искате да кажете да създадем стопански съвет по подобие на този, който съществува въ Франция? Какъв стопански съвет има там? Там всичко минава през Министерския съвет, или пък по някога проучването на известни важни въпроси се възлага на трима-четирима министри. Или искате да създадем въ България един стопански съвет съ 40—50 души! Нима не знаете как бавно, като въ лабораториите, се работи въ тия съвети по най-обикновени въпроси?

Е добре, г-да, този, който е компетентен, без да има качеството на член на някакъв си стопански съвет, всекога може да бъде запитан от един просвѣтен министър, да бъде взето неговото мнение. Министърът не може да претендира на една всеобемаща компетентност по всички въпроси. Важното е, да може той да се направлява въ здрави и сигурни пътища. Но заради това не му липсват съветници и компетентни помощници. Той може да намъри хора съ безспорна компетентност по известни въпроси, да ги изслуша и да възприеме или не техните съвадания.

Когато внасяме законопроекти по стопанските въпроси, ние всякога — както това пишем и въ мотивите — предпоставяме тези законопроекти на разглеждане от търговско-индустриалните камари, и тогава ви сезираме съ тях. Аз ви заявявам, че и по този законопроект ние сме взели мнението на търговско-промишлените и занаятчийските камари, където съ взети пред вид всички съображения. Законите от стопанската област не съ работени така леко и набързо, както се каза тук. Законът за насърчение на местната индустрия е един важен органически закон. Той е промишляван цяла година и половина и въ Министерския съвет е дебатиран най-всестранно. Тая връзка, която вие казахте, че трябва да съществува между инициативите на отделните министерства, се осигурява чрез Министерския съвет, където всеки един министър докладва важните мероприятия, които иска да вземе; те там се дебатират и обсъждат, и ако има някое несъответствие, то се премахва.

Какво противоречие намърихте, обаче, вие между този законопроект и другите стопански инициативи? Аз не чух нещо подобно — да дойдете да кажете, че този законопроект е въ противоречие съ онази цел, която преследваме: задоволяване на производителя и на търговеца-експортъра. Не. Хванаха се за туй, че въ този законопроект съм турил една специална наказателна норма по отношение на онези, които ще искат да преиначават действителните цени на артикулите. Аз мисля, че е по-целесъобразно да вмъкнеш това въ самия закон и да се прилага, тъй да се каже, под носа на всички, които имат интерес от това прилагане. Аз нямам нищо против, ако министърът на правосъдието се съгласи да го вмъкне като норма въ общия наказателен закон. Но, пак повтарям, по-целесъобразно е да съществува въ този специален закон, за да бъде всякога добре прилагано.

Това съ по-важните възражения, които се направиха по законопроекта. Никой, обаче, не посмъ да отрече неговата навременност. Остава да се направят само някои поправки въ комисията, за да усъвършенствуваме законопроекта. Но не можем да не гласуваме този законопроект, който, както казах, преследва тези главни цели: да можем нашата експортна търговия съ важните артикули, съ които търгуваме, да я поставим на солидни начала и да обезпечим, както производителя, така и търговеца, а също да запазим и доброто име на нашите произведения.

Ето, това съ основните идеи, които съ легнали въ законопроекта. Що се отнася до някои поправки въ подробностите, аз съ удоволствие ще ги възприема, стига да се убеди, че действително съ целесъобразни и полезни за подоброуването на законопроекта. (Ржкоплъскания от съговористите)

Председателстващ А. Христов: Има думата г. министър-председателят.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. г. народни представители! Макар и инцидентно да се засегна въпросът за учредяването на стопански съвет, аз ще си позволя, понеже на няколко пъти се подхвърля този въпрос, да кажа няколко думи по него.

Един парламент, едно законодателно тѣло трѣбва да има грижата да улови противоречията, които съществуватъ въ всички обществени области, да се добре осведоми върху условията на стопанския животъ, върху неговитѣ нужди и върху възможноститѣ за неговото правилно развитие. Безспорно, за постигането на всичко това има много предпоставки, които излишно е да ви ги изброявамъ. Най-напредъ, това сѣ знанията на отдѣлния народенъ представителъ, неговата грижа, а още повече пъкъ на тия измежду васъ, които се удостоаватъ да попаднатъ на туй мѣсто, гдето съмъ азъ — на мѣстото на правителството. Но сврѣхъ всичко това правятъ се и дознания, анкети, търсятъ се и съвети по официаленъ редъ. Тѣхъ ги има у насъ и най-много ги има въ министерството, по което се отнася занимаващия ни сега законопроектъ. Обичамъ да вървамъ, че нѣма да се откаже, какво тамъ въпросътъ за стопански съвети, за съвети по разнитѣ отрасли на нашия стопански животъ е много добре разрешенъ и развитъ. Тамъ има съвети не само отъ чиновници, а отъ общественици и отъ прѣко заинтересовани въ всички отрасли по това министерство — да не ги изброявамъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Индустиалниятъ съветъ, напр., се състои повече отъ общественици и икономисти.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Обаче напоследъкъ се повдигна единъ въпросъ за трайността на мѣроприятията, които се следватъ не вече отъ една партия, а отъ редъ правителства по дадени стопански въпроси и изобщо по стопанския животъ. Защото тѣзи, които следятъ стопанското развитие, сѣ дошли до едно заключение: стопанското развитие върви много бавно, то, ако се стимулира отъ едни или други условия и въ особености отъ едно законодателство, за да даде резултати тая стимулация, ще трѣбва известно постоянство не само въ поддържането на създаденитѣ законоположения, но и въ преследването на сѣщата целъ съ сѣщитѣ разбирания презъ дълго време. А при парламентарния животъ правителствата не сѣ вѣчни, тѣ се смѣняватъ, партиитѣ се смѣняватъ и ще се смѣняватъ. Не може иначе. Тѣй е, свѣтътъ тѣй ще върви. Е добре, всички партии иматъ нѣщо общо въ разбиранията си за народното стопанство. Какъ да се долови това общо, което всички еднакво трѣбва да преследватъ? Една държава, която имаше най-силенъ бюрократизъмъ, бѣше пруската. Тя се отличаваше отъ всички останали държави презъ последнитѣ 50—60 години съ това, че въ нея научната мисль, както въ никоя друга държава, се наложи по редъ стопански реформи, които даваха единъ резултатъ такъвъ, че цѣлниятъ свѣтъ почна да сочи Прусия — която въ сѣщностъ представляваше по-голѣмата частъ отъ Германия — и цѣла Германия като образецъ. Въ Прусия като изразители на тѣзи стопански разбирания се явиха професоритѣ отъ университетитѣ. Тя, както знаете, е страна на училищата. И тамъ правителствата не се свѣнѣха да бждатъ въ постояненъ контактъ съ ония, които следѣха и изучаваха живота, обобщаваха отдѣлнитѣ прояви, улавяха насоки, които трѣбва да се дадатъ и съ една приемственостъ въ редъ години, благодарение на обстоятелството, че тамъ има една стабилностъ въ управленията, можа да се достигне действително единъ похваленъ резултатъ. Въ сѣщата държава, веднага следъ голѣмитѣ пертурбации, които станаха, както каза моятъ другаръ, г. министърътъ на търговията, презъ време на остритѣ борби на революцията се повдигна въпросътъ, дали това, което се е добило отъ хората на знанията, отъ жрецитѣ на науката, не е желателно да се добие въ по-широкъ размѣръ, отъ една срѣда по-разпространена — отъ самитѣ работници, работодатели и т. н. Тази история е поучителна, за да се разбере какво е стопански съветъ и какво се преследва съ него. Руската революция прѣдѣствуваше германската. Тамъ се въдвори системата на работническитѣ съвети при фабрикитѣ, при заводитѣ. Въ Германия революционниятъ елементъ искаше подобни съвети — работническото да вземе, чрезъ съвети, управлението, ръководството на самитѣ заводи. Социалиститѣ, които въ случая се показаха действително хора на повечекото знания и на по-голѣмата опитностъ отколкото крайнитѣ революционери, по-рано може би тѣхни другари, се противопоставиха на революционнитѣ разбирания. И върното е, че идеята да се създаде такъвъ единъ стопански съветъ при парламента, а не при всѣка фабрика, бѣше една идея, на първо мѣсто — и това никой, който познава въпроса, нѣма да го откаже — за да се отстрани създаването на работнически съвети при заводитѣ.

Д. Кьорчевъ (нац. л.): И преди революцията тѣ съществуваша.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакайте. Това е постановено въ конституцията, г. Кьорчевъ. — И се възприе единъ съветъ при парламента. Той се узакони въ самата конституция и стана единъ конституционенъ институтъ за германската република. Числото на неговитѣ членове достигна близо числото на народнитѣ представители — 300 и нѣколко човѣка първоначално — обаче, той е съставенъ по особенъ начинъ.

Тукъ ми идва на умъ водената борба дълги години въ нѣкои държави, като Франция, за начина, по който трѣбва да се съставятъ парламентитѣ, не така, както се съставятъ днесъ и както е съставенъ Парламентътъ у насъ — чрезъ едно общо гласуване, по демократически начинъ, а чрезъ едно съсловно подбиране. Въ това отношение този стопански съветъ би удовлетворилъ разбиранията на ония проповѣдници въ Франция, които искаха парламентътъ да има такъвъ съставъ. Но той въ Германия остана само като съвѣщателно тѣло при парламента.

Какви сѣ неговитѣ резултати? Азъ въ подробности нѣма да навлизамъ. Ще констатирамъ само, че напоследъкъ искатъ да намалятъ състава му на повече отъ половината.

Нѣкой отъ лѣвицата: На 140 лица.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Мотивътъ за това е ясенъ за всички: съ такова количество хора за съветници мѣчно се работи; па и друго — г. министърътъ на финанситѣ сигурно ще ме подсѣти — струва скѣпо.

Обаче, какви резултати се постигатъ тамъ? Г. г. народни представители! Отъ гледна точка на политика буржоазна, както нѣкой я наричатъ, нищо по-удобно нѣма отъ този съветъ. Защо? Защото докогато дадена партия, да речемъ Социалдемократическата, въ името на известни голѣми, възвишени идеи, съ общи фрази кани човѣчеството къмъ единъ още непостигнатъ рай, хората могатъ да се влѣчатъ подиръ нея, но когато сѣщитѣ тия хора дойдатъ въ единъ стопански съветъ подбрани и изпратени отъ разни съсловия, съ противоположни интереси, тѣ всички се хващатъ за коситѣ и действителността съ всичката своя грозотия изпѣква налице, а отъ широкитѣ фрази нищо не остава. Това е фактътъ, това е истината. И, отъ тая гледна точка за социално омиротворение, разходѣтъ, който би се направилъ за такъвъ единъ съветъ, би билъ, ако е нуженъ, оправдателенъ.

Отъ гледна точка за самото законодателство, за правилната насока на политиката на държавата — не на правителството — по дадени въпроси, г. г. народни представители, азъ, доколкото съмъ изучавалъ въпроса — а той ме е интересувалъ, не зная отъ две години насамъ какво е, но преди две години го следѣхъ доста добре — мисля, че ползата отъ този съветъ, подбранъ по този начинъ и въ този съставъ, е доста съмнителна, а ползата отъ онзи съветъ, съ който си служиха прускитѣ правителства, пруската държава и за който азъ ви поменахъ, е сигурно много по-здрава. Но, най-после, трѣбва да се направи нѣщо.

Азъ съмъ молилъ, между другитѣ, сѣщо и г. Янулова, който често пѣти приказва тукъ за този съветъ, да продължава да следи какво е по-нататѣшното му развитие въ тази страна, кѣдего видѣхме, че вече на осмата година числото на членоветѣ му започва да намалява наполовина. Зная и другъ подобенъ съветъ въ Франция. Тамъ той е създаденъ съ указъ, не е вписанъ въ конституцията. Този съветъ е при министерския съветъ, и понеже министерскиятъ съветъ може да има нужда отъ съвети по различни въпроси, споредъ специалноститѣ въ случая, събиратъ се, като малкъ комитетъ отъ министерския съветъ, онѣзи министри, които иматъ по-близка връзка съ стопанскитѣ въпроси и сѣ въ контактъ съ тѣхъ. Голѣмъ бѣше шумѣтъ тамъ, когато създаваха този съветъ. Тѣзи отъ васъ, които следятъ френския печатъ — не зная дали ще сподѣлятъ моето разбиране днесъ, защото и азъ отчасти го чета — ще потвърдятъ, че тая работа е почти заглѣхнала. Нѣмамъ специално време да следя печата, обаче, доколкото го слѣдя, зная, че работата е почти заглѣхнала.

Но азъ съмъ партизанинъ, този въпросъ да бжде добре изученъ. Този въпросъ, както съмъ билъ казалъ въ моето писание, трѣбва да добие едно разрешение, въ смисълъ, ако нашето общество, нашиятъ Парламентъ, нашето правителство намѣри за добре да създаде този съветъ, да го създаде

въ една или въ друга форма, ако ли не, да го откаже и да знае защо го отказва. Значи, въпросът заслужава едно изучаване.

Но да се упрѣква правителството, че кариеръ, наведнѣжъ не се е заело да създаде единъ такъв институтъ, това, споредъ мене, е прибрзанъ укоръ, спрямо когото и да се прави. А спрямо българската държава днесъ такъв укоръ е съвсемъ неумѣстенъ. Всѣко време налага своитѣ въпроси.

С. Стефановъ (д): Този въпросъ е закѣснѣлъ, г. министъръ-председателю!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е въпросъ на разбиране, да видимъ кой какво мисли да постигне чрезъ тоя съветъ. Вие знаете въпроситѣ, които сж сложени днесъ на българската държава. Тѣ сж: икономии! Реформи отъ естеството на този съветъ сж увеличение на разходитѣ. Тамъ, мисля, никой нѣма да ме упрѣкне. Това е голата истина. Нѣщо повече, ние въ нашитѣ разходи сме свободни да ги впишемъ и да ги изразходваме, но ние сме наблюдавани въ това, което предприемаме, и довѣрието къмъ насъ, което е тъй нужно, ще бѣде сведено до нула и може би съ отрицателни резултати, ако ние излизаме тъй бърже и тъй несвоевременно, въ единъ моментъ, когато се налагатъ икономии, съ може би недобре проучени въпроси, отъ разрешението на които ще се добие впечатлението, че иматъ само единъ резултатъ — увеличение на разходитѣ.

Ето защо, г. г. народни представители, за да не се мисли, че моятъ апелъ за проучването на въпроса е празенъ, защото действително въпросътъ е голѣмъ, азъ ще помоля надлежния министъръ да предвиди въ бюджетопоекта за идната година и една сума за това проучване. Това е моето предложение поне.

С. Яневъ (с.д): Това нѣма да бѣде икономично!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А-а-а! Моля ви се, г-да, ако това не е икономично — да изразходвашъ 10 или 20 хиляди лева, за да проучишъ единъ въпросъ, по който годишно трѣбва да харчишъ милиони, азъ не знамъ кое друго е икономия.

С. Яневъ (с.д): Разходътъ, направенъ за стопански съветъ, е още по-оправданъ, ако е оправданъ вашиятъ разходъ отъ 20 хиляди лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие, г. Яневъ, сте ли въ положение да ми развиете днесъ единъ стопански съветъ, какъвто трѣбва да има въ България?

С. Яневъ (с.д): Азъ не отричамъ, че въпросътъ трѣбва да бѣде проученъ. Той трѣбва да бѣде проученъ; никой отъ насъ не поддържа противното, обаче вие имате възможностъ въ продължение на петъ години да ни дадете единъ проектъ, и по него да дебатирате.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Въ продължение на петъ години ние имаме възможностъ да дадемъ онова, което сме дали, а пъкъ ако обичате да дадемъ още повече, почакайте още нѣколко години, макаръ да не бждатъ петъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Веселостъ) Ще дадемъ — въ това можете да бждете сигурни. (Глъчка)

И тъй, г. г. народни представители, никой не избѣгва въпроса, въпросътъ заслужава да бѣде проученъ, въпросътъ заслужава и известни разходи за проучването му и, добре проученъ, да се сложи предъ българския Парламентъ, както се слага частично тукъ-тамъ и да добие едно или друго разрешение. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ).

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Следъ говореното отъ г. министъръ-председателя по въпроса за стопанския съветъ, нѣма защо да се връщамъ на него. Азъ отбелязахъ при говореното на г. Януловъ нѣколко противоречия, редъ непоследователности, пълно доказателство, именно, че въпросътъ не е проученъ и че е сложенъ сега като една платформа съ неопредѣлено съдържание — стопански съветъ, стопански планъ, дайте да създадемъ този стопански съветъ и кризата ще бѣде пълна илюзия. Всичко това не е нищо друго, освенъ една пълна илюзия. И илюзията се доказваше отъ това, че се говори за стопански

съветъ, когато стопански съветъ е едно, а стопански институтъ е друго.

И. Януловъ (с.д): Недейте започва съ злоба. (Възражения отъ сговориститѣ).

Министъръ В. Молловъ: Нѣмамъ никаква злоба къмъ Васъ, абсолютно никаква. — Между стопански институтъ и стопански съветъ има грамадна разлика, каквато има между една комисия и единъ парламентъ. Стопански институтъ е едно създаване на държавата, каквото е институтътъ на интелектуалното сътрудничество, който се създаде въ Парижъ, каквото е институтътъ за частното право, който се създаде въ Римъ, каквото е институтътъ по земледѣлието въобще, който по-рано бѣше създаденъ и който и сега съществува и върши своята работа пакъ въ Римъ. Такива институти се създаватъ, но се създаватъ съ крупни дотации, да не говоря за Рокфелеровата или за Карнегиевата. Такива дотации ние не можемъ да създадемъ.

Ако става дума за съветъ, то е друга идея. Тя бѣше осъществена споредъ германската конституция; до известна степенъ се опитаха да я реализиратъ административно следъ много протести въ Франция. Естествено е, че ако такива институции биха дали нѣкакъвъ резултатъ или даватъ какъвъ резултатъ, въпросътъ би трѣбвало да бѣде проученъ, ние не можемъ да вземемъ никаква инициатива по него.

Но, г-да, да не си правимъ илюзия съ тази формула, която току що се изложи, че ние ще направимъ нѣкакво голѣмо поправяне въ положението на България или че ние сме вече закѣснѣли, както се изрази тукъ въ една забележка ораторътъ, който намираше, че несериозно сме се отнесли къмъ този най-сериозенъ отъ най-сериознитѣ въпроси. Нищо подобно нѣма, г-да. Г. министъръ-председателъ много правилно съобща гледището, което въ този случай ние трѣбва да имаме — гледището на икономитѣ. Но азъ искамъ да изтъкна и друго. Ако вие вземете Германия, ако вземете Франция, където съществуватъ не тѣзи институти, а тия съвети, вие ще видите, че най-тежкитѣ, най-важнитѣ въпроси, които интересуватъ тѣзи държави, се разрешаватъ извънъ тѣзи съвети. Така е, напр., съ въпроса за преприятата между Паркеръ Гилбертъ — следователно, прилагането на плана Доусъ — и германското правителство. Нѣкакъвъ стопански съветъ! Правителството съ агента по приложението на плана Доусъ разрешава въпроса.

Въ Франция въ 1926 г. когато изникна тежкиятъ въпросъ за падаването на французката монета, не се свика стопански съветъ, а се назначи единъ комитетъ отъ експерти, който комитетъ препоръча на правителството известни мѣрки, известни мѣроприятия, които бѣха възприети отъ Кайо, но не бѣха възприети отъ болшинството, и които по-нататъкъ вече получиха отчасти или изцѣло своето приложение.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Първиятъ съветъ на тѣзи компетентни лица бѣше, министъръ-председателътъ на Франция да бѣде едновременно и министъръ на финанситѣ.

Министъръ В. Молловъ: Ама това не бѣше мнение на стопанския съветъ. Азъ Ви благодаря, г. Кьорчевъ, за тая препоръка; не бихъ ималъ нищо противъ (Смѣхъ), обаче тукъ има министъръ-председателъ.

Искамъ да кажа, че за разрешението на тѣзи въпроси се изискватъ компетентни хора. Опази идея, която се разви отъ г. министъръ-председателя, за намѣсата на учениитѣ въ Пруссия, е една идея отъ по-другъ характеръ, отколкото идеята, която се поддържаше отъ г. Януловъ. Трѣбва да кажа, че, слушайки съ голѣмо въодушевление неговото изложение, азъ забелязахъ едно опущение. Той говори за занаятци, за търговци, за индустриалци — за всички съсловия — а забрави най-важното: земледѣлското. Ами земледѣлскитѣ камари сж създадени по законъ! Но къде сж тѣ? Най-напредъ тамъ трѣбва да се обърне внимание.

И. Януловъ (с.д): Азъ съ земледѣлието започнахъ.

Министъръ В. Молловъ: Искамъ да кажа, че най-напредъ тази институция би трѣбвало да бѣде създадена, за да можемъ да имаме тогава пълната картина на нашето стопанско положение, за да можемъ тогава ние да разработваме всичкитѣ въпроси.

Но мога да ви кажа и друго, г-да! Колкото се отнася до нашата стопанска политика — действително, тя е била обяснявана нееднократно — тя е съвършено ясна. Колкото се отнася до нашия стопански план — такъв съществува, и той е ясен. Но той не става по-ясен от изложението, което направи г. Янулов. Защото в нашия план преди всичко влиза финансовото възобновяване, а не преди него стопанското възобновяване. Финансовото възобновяване, уравновесяването на бюджета — това е първото условие. Във тоя случай аз мога да заявя, че сведенията на г. Янулов, черпени от някакъв вестник, че тая година сме имали един милиард лева дефицит, сж абсолютно невърни.

И. Янулов (с. д): В. „Слово“ го пише.

Министър В. Моллов: Може да бжде „Слово“, може да бжде „Дума“, който и да е вестник. Един от зараншните вестници изпрати министър-председателя въ странство. Така щото, ако ние вземем да опровергаваем всички съобщения на вестниците — то е една работа съвършено невъзможна. А че има дефицити въ нашите бюджети въ миналото — и въ по-далечното и въ по-близкото — това е факт. Но това е едно положение, което е било създадено вследствие на тежките последици от войните, на които последици ние търсим цър. Една от първите мърки въ това отношение е уравновесяването на бюджета. То е най-необходимо за стопанското заздравяване. Нужно е изплащането на дълговете, направени от държавата към Народната банка, следователно — заздравяване на Народната банка. Ако имате възможност тая заран да прасътствувате въ заседанието на комисията по отговора на тронното слово, щѣхте да чуете и моя доклад, и мнението на г. министър-председателя по тѣзи въпроси, за да имате едно пълно представление за нашето финансово положение. По него, по всѣка вѣроятност, ще говорим по-сетне.

Следователно, аз имамъ за длъжност да опровергая баснята за един милиард дефицитъ тази година. Такъв дефицитъ нѣма.

Искахъ да кажа, на второ мѣсто, че заемътъ, който ще се търси, е за финансово възобновяване, съ него не може да се бърка нито бѣжанският заемъ, нито стопанскиятъ цели на държавата и т. н., защото се получава тогава едно впечатление, крайно обширно, безъ да отговаря на действителността.

И ако всичките тѣзи въпроси, които сж палящи и които изискватъ бързо разрешение, бихте ги подложили на единъ стопански съветъ отъ 240 души, не знамъ въ колко време биха били разрешени, при всичката добра воля на лицата, които вие бихте препоръчали да бждатъ поставени въ този стопански съветъ. Тази работа е абсолютно невъзможна.

Искахъ да изтъкна, обаче, че не може такъвъ сложенъ, такъвъ важенъ въпросъ да се третира инцидентно. Дайте да отворимъ дебати, да имаме проучвания, да видимъ какво подлежи на разискване, какво не. Защото, примѣрно, веднага ще кажа, че тукъ Вие поддържахте, че се влиза въ конфликтъ съ гражданската процедура, Вие мислѣхте, че помирителниятъ съдъ ще установява *res judicata* — така се изразихте, може да има *res judicata*, а може и да нѣма *res judicata*, юридически е възможно това, но въ нѣкои случаи е невъзможно — Вие мислѣхте, че стопанскиятъ съветъ ще разгледа, въ съгласие съ гражданската процедура, въпроса за помирителния съдъ на борсата съ разширена компетенция.

И. Янулов (с. д): Не съмъ казалъ подобно нѣщо.

П. Петков (зан): Той не е казалъ подобно нѣщо.

Министър В. Моллов: Но Вие тогава идвате до фашистката идея.

Ц. Табаковъ (зан): Г. министре! Този въпросъ е много сериозенъ, а Вие го представяте въ една карикатурна форма, за да ни разсмивате.

Министър В. Моллов: Ама Вие мислите, че стопанскиятъ съветъ ще се занимава съ гражданската процедура?

И. Януловъ (с. д): Азъ казахъ, комисията по Министерството на правосъдието заедно съ комисията по Министерството на търговията да разгледа въпроса. Това е едно, а въпросътъ за стопанския съветъ е друго.

Министър В. Моллов: Нека бжде така! Азъ съмъ доволенъ, че Вие чухъ още веднѣжъ, за да Вие опровергая.

И, най-сетне, ще трѣбва да кажа, че ако така се слага въпросътъ, че ако нѣма стопански съветъ, българскиятъ народъ ще се отчае отъ Парламента и ще трѣгне въ идеите на фашизма, съ огледъ на туй, че Вие твърдѣхте, че фашисткитъ парламентъ билъ съставенъ отъ представители на стопански организации, нищо по-невѣрно нѣма отъ това. Цѣлятъ този парламентъ е съставенъ само отъ адвокати, защото въ Италия има толкова изобилие отъ адвокати, че тамъ въ политиката влизатъ адвокати фашисти и антифашисти.

Ц. Табаковъ (зан): Дали тамъ сж повече адвокатитъ въ парламента, отколкото у насъ? Той говори за проекта.

Министър В. Моллов: Обаче въ Италия има едно министерство на корпорациите, има англобиране на корпорациите въ държавния организъмъ извън парламента, има една идея, парламентътъ да стане стопански, която идея, обаче, не е осъществена. И министър-председателятъ на италианската държава отъ две години обещава този стопански парламентъ, обаче въ тия две години той още не се е решилъ да направи тази стѣпка. Той действително има идеята да унищожава демокрацията. Ние имаме претенцията да поддържаме демокрацията. Ние ще я поддържаме чрезъ Парламента. Ние ще засилваме Парламента. И ние мислимъ, че и стопанскиятъ въпросъ трѣбва да се решава въ Парламента самостоятелно и съ пълн авторитетъ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Обявявамъ дебатитѣ по законопроекта за приключени.

Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Моля, ония г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за стоковитѣ борси, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

По предложението на г. Янулова, щото съдебната частъ отъ законопроекта, г. министре (къмъ министър Ц. Бобошевски), да се разгледа отъ комисията по Министерството на търговията, заедно съ комисията по Министерството на правосъдието, мисля, че нѣма споръ.

Министър Ц. Бобошевски: Ще влѣза въ връзка съ г. министра на правосъдието и съ членоветъ на правосъдната комисия.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Той трѣбва да внесе едно предложение по законодателенъ редъ, както предвижда нашиятъ правилникъ, и тогава ще разгледаме този въпросъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има предложение отъ г. Януловъ, когато комисията по Министерството на търговията ще разгледа съдебната частъ на настоящия законопроектъ, да заседава съвмѣстно съ комисията по Министерството на правосъдието.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Това е едно пожелание.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Предложение нѣма.

И. Януловъ (с. д): Предложение не правя, а пожелание.

Председателствуващъ А. Христовъ: Добре.

Министър Ц. Бобошевски: Азъ ще влѣза въ връзка съ г. министра на правосъдието.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Предлагамъ заседанието да се вдигне за

утре съ дневен редъ, на първо мѣсто, докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ и, на второ мѣсто, докладъ на прошетарната комисия.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ предложения отъ г. министъръ-председателя дневен редъ

за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Съборието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 11 м.)

Подпредседателъ: **А. ХРИСТОВЪ**

Секретарь: **ВЛ. ДАСКАЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Никола Аретовъ, Ставри Андреевъ, Христо Илиевъ, Иванъ Христовъ, Мито Аврамчовъ, Рашко Маджаровъ, Гето Кръстевъ, Ангелъ Узунъ, Николай Савовъ, Петъръ Стояновъ, Борисъ Бошковъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Стойчо Мошановъ, Тончо Мечкарски, Димитъръ Мангъровъ, Трифонъ Капитановъ, Петъръ Миновъ, Стоянъ Кърлевъ, Георги Пжчевъ и Георги Данаиловъ	33	здраве относително непозволяването отъ страна на административнитѣ власти въ Бургасъ, Стара-Загора, Татаръ-Пазарджикъ и другаде да станатъ събрания на Работническата партия (Съобщение)	33
Питания:		3) отъ народния представител С. Омарчевски къмъ министра на народното просвѣщение относително ограничение числото на студентитѣ отъ страна на Академическия съветъ (Развитие и отговоръ)	33
1) отъ народния представител Н. Андреевъ къмъ министра на войната относително случката, станала на 14 октомврий т. г. презъ нощта, когато е било стреляно отъ ромънския постъ срещу с. Долно Линяво (Съобщение)	33	Искане отъ прокурора при Софийския апелативенъ създъ за даването му разрешение за възбуждане углавно преследване и даване подъ създъ бившия министъръ на земледѣлието и държавнитѣ имоти Александъръ Оббовъ за престѣпление по чл. 431 отъ наказателния законъ. (Съобщение)	33
2) отъ народния представител Д. Димитровъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното		Законопроектъ за стоковитѣ борси (Първо четене)	34
		Дневенъ редъ за следующето заседание	48